

RAKENNUSHISTORIASELVITYS

LEPOLAN HUVILA

11.9.2020

11.9.2020

Sisälllys

1	Yleistiedot	3
2	Kohteen kuvaus ja perustiedot	3
2.1	Kohteen kuvaus	3
2.2	Perustiedot	4
3	Käytetyt arkistot ja lähteet	6
4	Alueen historiaa	6
5	Huviloiden yleistä historiaa	7
6	Lepolan huvila	8
6.1	Rakennuttaja ja huvilan rakennusajankohta	8
6.2	Pohdintoja huvilasta ja sen suunnittelijasta	9
6.3	Tontti	11
6.4	Huvilan arkkitehtuuri	13
6.5	Alkuperäiset rakenteet ja materiaalit	15
7	Muutosvaiheita ja korjauksia	19
7.1	Kirjallisista lähteistä	19
7.2	Rakenteista ja materiaaleista muutosten yhteydessä	29
7.3	Talotekniikasta	32
7.3.1	Lämmitys	32
7.3.2	Ilmanvaihto	33
7.3.3	Vesi ja viemäri	35
7.3.4	Sähkö	35
7.3.5	Talotekniikka nyt	36
8	Ominaispiirteet ja säilyneisyys	37
8.1	Ominaispiirteet	37
8.2	Säilyneisyys	39
9	Yhteenveto	43

11.9.2020

1 Yleistiedot

Kohde

Lepolan päiväkot
Nuolialantie 50
33900 Tampere

Tilaaaja

Tampereen Tilapalvelut Oy
Viinikankatu 44G
PL 1000, 33101 Tampere

Yhteyshenkilö: projekti-insinööri Mira Malmi-Jylänki mira.malmi-jylanki@tilapa.fi

Tekijä

Vahanen Rakennusfysiikka Oy
Tampellan esplanadi 2
33100 Tampere

Arkkitehti Anu Laurila, anu.laurila@vahanen.com

Tehtävä

Tämä rakennushistoriallinen selvitys tehdään tulevien korjausten lähtötiedoiksi sekä mahdollista käyttötarkoituksen muutoksen harkintaa varten.

Rakennushistoriaselvityksen tarkoitus on kuvata, miten rakennuksesta on tullut sellainen kuin se nyt on. Lisäksi siinä pyritään selvittämään syitä ja taustoja rakennuksessa tehdyille muutoksille sekä selvittämään, mitä eri aikakausien vaiheista on nykyisin jäljellä.

Rakennushistoriaselvitys auttaa arvioimaan ja arvottamaan rakennuksen kulttuurihistoriallista merkitystä sekä suojelu- ja säilyttämistarpeita. Rakennussuojelun tavoite on säilyttää rakennuksessa tunnistetut arvot. Korjaus- ja muutostyöt tulee suojelukoh-teissa tehdä todettujen tarpeiden mukaan, tietoon perustuen ja hallitusti, ylikorjaamista tai lyhytnäköisiä muutoksia välttämällä. Yksi tavoite rakennusten suojelussa on myös, että rakennus säilyttää tunnistettavuutensa ja että myös mahdollisimman paljon alkuperäistä materiaalia säilyisi. Rakennushistoriaselvityksen yksi tehtävä on tuottaa taustatietoja tällaista hallittua korjaamista varten.

2 Kohteen kuvaus ja perustiedot

2.1 Kohteen kuvaus

Rakennus on todennäköisesti peräisin aivan 1900-luvun alusta. Lepolan maat ovat alun perin kuuluneet Hatanpään kartanolle. Kartanon maista oli erotettu 1800-luvulla Härmälän yksinäistila, josta sitten oli irrotettu Lepolan lohko- ja palstatilat. Lepolan ensin vuokrasi ja sitten osti senaattori Ossian Vuorenheimo ja hänen vaimonsa Agnes, o.s. Idman. Lepolan maita alettiin 1906 kunnostaa puistoksi ja vanhoille viljelysmaille istutettiin satoja puita.

Tampereen kaupunki osti tilan 1926. Tämän jälkeen rakennus on toiminut mm. lasten-kotina 1927–1944, sodan aikaan puolustusvoimain majoitustilana ja sotien jälkeen lasten seimenä ja päiväkotina. Rakennuksessa toimi päiväkotivuoteen 2017, nyt se on tyhjillään (<http://siiri.tampere.fi>).

11.9.2020

Rakennus on osittain kaksikerroksinen hirsirakenteinen huvila, jossa on toisen päädyn alla kellari. Rakennuksessa on kaksi terassia ja torni. Sokkeli on muurattu tiilistä, välipohjat ovat tiili-, betoni- ja puurakenteisia, yläpohja on puurakenteinen. Julkisivut on vuorattu laudoituksella ja ikkunat ovat kaksinkertaisia puuikkunoita. Katto on saumatua peltiä, joka on osittain uusittu ja osittain vanhaa palapeltiä.

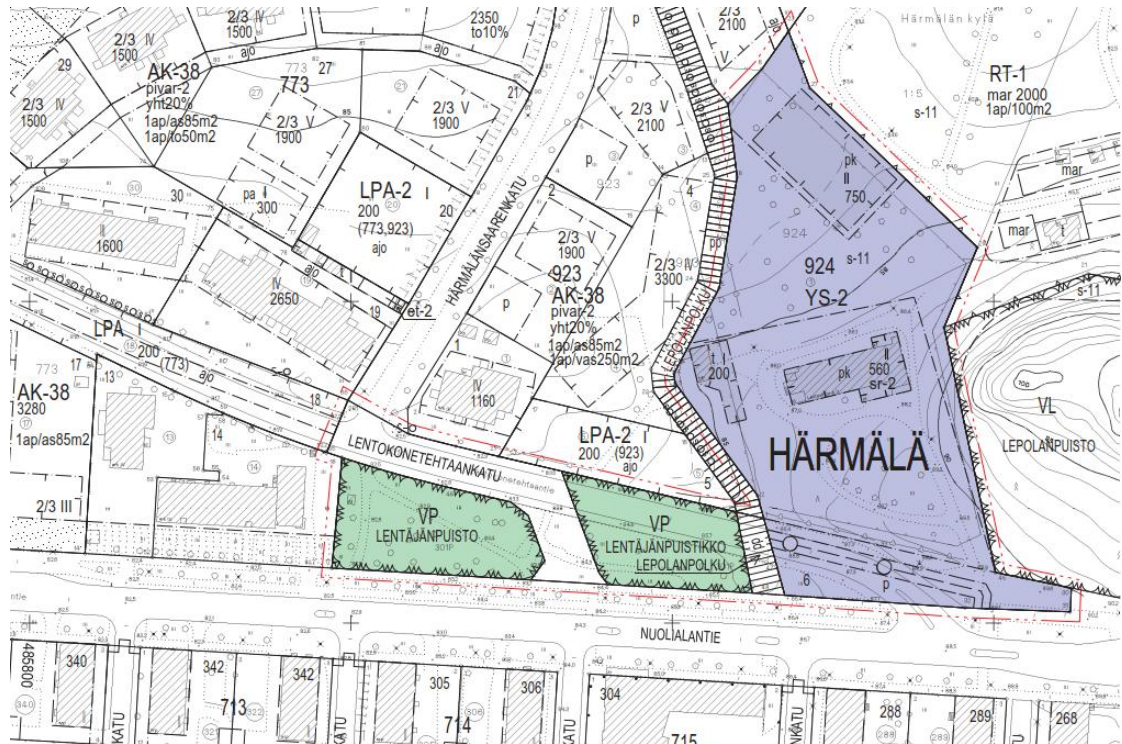

Kuva 1. Lepolan huvila nykyasussaan.

2.2 Perustiedot

Nimi	Lepola
Osoite	Nuolialantie 50, 33900 Tampere
Kiinteistötunnus	837-301-0924-0006
Valmistumisvuosi	oletettavasti 1901
Suunnittelija	ei tiedossa
Kerrosala	706 m ²
Asemakaavatilanne	Alueella on voimassa asemakaava 7799 vuodelta 2002. Siinä Lepolan huvila on suojeltu merkinnällä sr-2: "Kulttuurihistoriallisesti arvokas ja kaupunkikuvan säilymisen kannalta tärkeä rakennus. Rakennusta ei saa purkaa. Rakennuksessa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden tulee olla sellaisia, että rakennuksen kulttuurihistoriallisesti arvokas ja kaupunkikuvan kannalta merkittävä luonne säilyy. Mikäli tämän pyrkimyksen vastaisesti on rakennuksessa aiemmin suoritettu rakennus toimenpiteitä, on rakennus korjaus- ja muutostöiden yhteydessä pyrittävä korjaamaan entistään." Tontin käyttötarkoitukseksi on määritelty YS-2: "Sosiaalityö ja terveydenhuoltoa palvelevien rakennusten kortteli-alue, jolle saa rakentaa lasten päiväkodin."

11.9.2020

Kuva 2. Voimassa oleva asemakaava, jossa rakennuksella on suojelumerkintä sr-2.

Kuva 3. Hatanpään ja Lepolan (punainen ympyrä) suhde. Kartta Tampereen kaupungin karttapalvelu Oskari.

11.9.2020

3 Käytetyt arkistot ja lähteet

Rakennuksen alkuperäisestä huvilavaiheesta ei ole juurikaan muita lähtötietoja kuin mitä on saatu kirjasta "Huvilarannikko" (Juhani Hildén, Härmälä-seura ry) sekä Tilapalveluiden arkistossa olevasta huvilan mittauspiirustuksesta vuodelta 1926. Tampereen kaupunginarkistosta on saatu huvila-aikaan liittyvää kartta-aineistoa sekä kirjallisia aineistoja kiinteistön omistuksesta. Kansalliskirjaston digitoiduista 1800-1900 -lukujen vaihteen sanomalehdistä etsittiin artikkeleita, uutisia ja ilmoituksia liittyen huvilaan, mutta tietoja löytyi hyvin vähän.

Siitä eteenpäin, kun rakennus on tullut kaupungin omistukseen vuonna 1926, oli aineistoja saatavilla. Vanhimpia aineistoja on kartoitettu Tampereen kaupunginarkistosta, rakennusvalvonnan arkistosta ja Tilapalveluiden arkistosta. Valokuvia on etsitty Vapriikin kuva-arkistosta. Lisäksi on käyty läpi Tampereen kaupungin kunnalliskertomuksia kaupunginkirjastossa. Tilaaja on toimittanut sähköisiä aineistoja viimeaikaisista korjauksista ja tutkimuksista. Juuri ennen tämän selvityksen laatimista on rakennuksessa tehty sisäilma- ja kosteustekninen kuntotutkimus sekä haitta-ainetutkimus (Vahanen Rakennusfysiikka Oy 8/2020), joita on myös käytetty tässä selvityksessä hyväksi.

4 Alueen historiaa

Lepolan huvila sijaitsee Tampereen Härmälässä. Rakennuksen rakentamisen aikaan 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa alue kuului vielä Messukylän pitäjään ja oli Hatanpään kartanon omistuksessa. Hatanpään kartanon alueet (Lepolaa lukuun ottamatta) liitettiin Tampereen kaupunkiin vuonna 1913, kun kaupunki osti ne talousvaikeuksiin joutuneelta Hatanpään kartanon omistajalta Fedi Idmanilta.

Lepola on viimeinen Härmälän ja Rantaperkiön alueen huvila, joka on jäljellä alueen huvila-ajasta. Varakkaat tamperelaiset alkoivat vuokrata tontteja Hatanpään kartanolta 1800-luvun lopulla rakentaakseen Pyhäjärven rantaan kesänviettopaikkojaan. Huviloiden omistajat olivat sen ajan Tampereen "kermaa", mm. kauppaneuvos Arthur Sommer, varatuomari Gustaf Viktor Cajanus, teollisuusneuvos Kustaa Hiekka, kauppaneuvos Rafael Haarla ja senaattori Ossian Bergbom (vuodesta 1903 Wuorenheimo) (<http://www.harmala-seura.net/artikkelit/huvilarannikko-on-historiaa/> ja Härmälän huvilarannikko-raitti esite).

Kaikkien muiden huviloiden tontit olivat vuokrattuja, mutta Lepolan huvilan alue itsenäinen 15 hehtaarin tila. Tämä johtui todennäköisesti Lepolan rakennuttajan suhteesta Hatanpään kartanon omistajaan. Lepolan rakennutti senaattori Ossian Wuorenheimo, jonka toinen vaimo Agnes oli Hatanpään kartanon omistajan Fredrik (Fedi) Idmanin sisar (Härmälän huvilarannikko-raitti esite).

11.9.2020

Kuva 4. Huvilarannikko laitureineen, vasemmanpuoleisin laituri kuuluu Lepolaan. Keltaisella ympyröity Lepolan huvilan kohta. Ote Senaatin kartastosta (1870 - 1907; karttalehti Tampere XIX-XX 24-25; lähde: NARC Digitaaliarkisto). Ei mittakaavassa.

Kulku kaupungista huviloille tapahtui pääasiassa höyrylaivalla, vaikka maata pitkinkin pääsi hevosella. Höyryvene Nisse ja vuodesta 1895 isompi höyrylaiva Tiira sekä sen sisarlaiva Sampo huolehtivat Pyhäjärven liikenteestä aina 1920-luvulle saakka. (<http://www.harmala-seura.net/artikkelit/huvilarannikko-on-historiaa/>) Siksi huviloilla oli kullakin pitkät laiturit rannassa, laivaliikennettä varten.

Kun kaupunki osti Hatanpään kartanon maat vuonna 1913 siirtyivät vuokrasopimuksetkin kaupungille. Kaupunki alkoi ostaa kiinteistöjä ja niiden vuokraoikeuksia itselleen. Kaupunki käytti haltuunsa saamiaan huviloita kouluna, neuvolana ja vuokra-asuntolina. Kaksi huvilakiinteistöä pakkolunastettiin valtiolle 1932 Lentokonetehtästä varten. Osa huviloista piti kuitenkin kiinni vuokraoikeudestaan aina sen umpeutumiseen asti 1940-luvulle. Huvilat purettiin suurimmaksi osaksi 1950- ja 1960-luvuilla. Lepolan lisäksi viimeisin, Kuusela, vaurioitui tulipalossa 1987 ja purettiin vasta tuolloin (Härmälän huvilarannikko-raitti esite). Lepola ostettiin kaupungille vuonna 1926.

5 Huviloiden yleistä historiaa

Ruotsissa kesäasutus on syntynyt 1600-1700-luvuilla, kun varakkaat kaupunkilaiset muuttivat kesäksi maalle, kaupungin tullien ulkopuolelle maataloilleen. Kyse oli luonnon ihailusta. Vanhimmat kesähuvilat Suomessa ovat myös olleet aatelisten maalauskartanoita tai "kalastajamökkejä", joista vähitellen kehittyi huviloita. Varhaisimmat esimerkit Suomessakin ovat 1700-luvulta ja ne sijoittuvat pääasiassa rannikon kaupunkeihin (Soiri-Snellman 1995 s.19-22).

11.9.2020

Suomen ensimmäinen varsinainen kesähuvila-alue lienee Turun Ruissalo. Kaupunki sai alueen vuonna 1845 Senaatilta ja palstoitti sen vuokrattaviksi huvilatonteiksi 1847, jolloin myös ensimmäisen huvilat rakennettiin (Soiri-Snellman 1995 s.13 ja 25).

Toinen merkittävä huvila-alue oli Helsingin Meilahti, jonka kaupunki osti 1871 palstoittaakseen sinne vuokrattavia huvilatontteja. Meilahden ensimmäisiä huviloita oli nykyisin Kesärantana tunnettu Bjällbon huvila, joka valmistui 1873. Sen suunnittelijaksi on mainittu myöhemmin Tampereen kaupunginarkkitehdiksi nimitetty F. L. Calenius, jota on esitetty myös Lepolan huvilan suunnittelijaksi (<http://www.rky.fi>).

Tampereelle kohosi Pyhäjärven rantaan "huvilarannikko" 1800-luvun lopulla. Tontit oli vuokrattu Hatunpään kartanolta, Lepolaa lukuun ottamatta. Huviloita oli rannikolla parhaimmillaan 12 kappaletta ja niiden omistajat olivat varakkaita ja vaikutusvaltaisia tamperelaisia (Hildén 1993, s.7).

Kun kesäasunnot olivat aluksi maalaistaloja tai "kalastajamökkejä" alkoi 1800-luvun puolimaissa huviloiden arkkitehtoniseksi tyyliksi muodostua italialainen huvila. Sama, josta tuli noihin aikoihin myös rautatieasemien tyylin lähtökohta. Taiteilijat ja arkkitehdit matkustivat Italiassa ja perehtyivät huvilamaisemiin (Soiri-Snellman 1995 s.12-13).

Tyypillistä tälle huvilatyyliä on massoittelemisen epäsymmetrisyys ja torni sekä loggiat, jotka Suomessa esiintyvät usein katettuina terasseina tai rautatieasemien kohdalla laiturikatoksina.

Suomeen tyylin toi arkkitehti G. Th. Chiewitz, joka saapui maahan vuonna 1851. Hänen ensimmäinen huvilansa Villa Roma Ruissalossa muistuttaa suuresti italialaista huvilaa. Lisäksi Chiewitz toi huviloihin lehtisahauskoristeet (Soiri-Snellman 1995 s.13).

6 Lepolan huvila

6.1 Rakennuttaja ja huvilan rakennusajankohta

Lepolan huvilan syntyhistoriaan kuuluu olennaisena osana, että se on Ossian Bergbomin (vuodesta 1903 Wuorenheimo) rakennuttama. Bergbom oli valmistunut radanrakennusinsinööriksi ja toimi Suomen rautateiden rakennuttamistehtävissä sekä lopulta Tie- ja vesirakennuslaitoksen ylivohtajana ja senaattorina. Hän toimi johtajana mm. Turku-Tampere-Hämeenlinna- radan (1874-76) sekä Vaasan radan (1879-1883) rakentamisessa. Bergbom edusti Tamperetta porvarissäädyssä vuoden 1888 valtiopäivillä ja aateloituna Wuorenheimona vuosien 1904-05 valtiopäivillä aatelissäädyssä (Kansallisbiografia).

Bergbomin lapsuudenperhe ja Bergbom itsekin seurustelivat maan johtavien kulttuuri- ja suomalaisuuspiirien kanssa. Bergbomilla oli veli ja sisar, Kaarlo ja Emilie, jotka perustivat Suomalaisen Teatterin eli nykyisen Kansallisteatterin.

Bergbom oli kaksi kertaa naimisissa. Ensimmäinen vaimo Augusta oli omaa sukuaan Rotkirch ja hän kuoli vuonna 1881. Toisen vaimonsa, Agnes Idmanin kanssa Bergbom meni naimisiin vuonna 1884 (Kansallisbiografia). Joten huvilaa ei ole voitu rakentaa ennen vuotta 1884, koska silloin vasta Bergbom liittyi Hatunpään omistajasukuun, jolta huvilan tontti hankittiin.

Lepolaa on myöskään tuskin rakennettu ennen vuotta 1898, koska Uudessa Suomettaressa oli 21.7.1898 pieni uutinen "Senaattori O. Bergbom on myynyt Rönnskärissä olevan huvilansa [...]"

Tampereen kaupunginarkistossa on kopio vuokrakirjasta, jossa Bergbom (vuodesta 1903 Wuorenheimo) on vuokrannut Lepolan maat Idmanilta 8.1.1901, joten todennäköisintä on, että huvila on rakennettu vuonna 1901.

11.9.2020

Se on varmaa, että huvila oli olemassa vuonna 1902, koska Juhani Hildénin kirjoittamassa artikkelissa Lepolasta kerrotaan, että huvilan peltikaton teosta on säilynyt Dunderbergin konepajan lasku 27.11.1902: ”K. Herra Senaattori O. Bergbom, Helsingissä Täten saan lähettää laskun huvilassa suoritetusta kattamistyöstä ja pyydän sen rahamäärän Sm 1,012,43 hyväkseni merkitsemään. Sulkeutuen edelleenkin Herra Senaattorin suosiolliseen huomioon, piirrän Kunnioituksella K. F. Dunderberg.” (<https://www.harmala-seura.net/artikkelit/lepola-harmalan-vanhin-rakennus/>)

Hildén on myös haastatellut Wuorenheimon entistä työntekijää livar Laaksoa, joka oli tullut huvilaan autonkuljettajaksi vuonna 1901. Joten tuolloin huvila ainakin on ollut niin valmiina, että siellä on asuttu (Hildén 1993, s.66).

Wuorenheimot ostivat Lepolan kiinteistön Idmanilta 10.8.1904 (Tampereen Kaupunginarkisto)

Ossian Wuorenheimon täyttäessä 70 vuotta kuvasi vapaaherra Sebastian Gripenberg Lepolan rakentamista seuraavasti ”...Pyhäjärven rannalla sijaitsevassa kesäkodissa, missä omistaja oli autiosta savipellosta luonut viehättävän herraskartanon puistoineen, puutarhoineen ja maanviljelyksineen.” (Uusi Suometar 4.12.1915)

6.2 Pohdintoja huvilasta ja sen suunnittelijasta

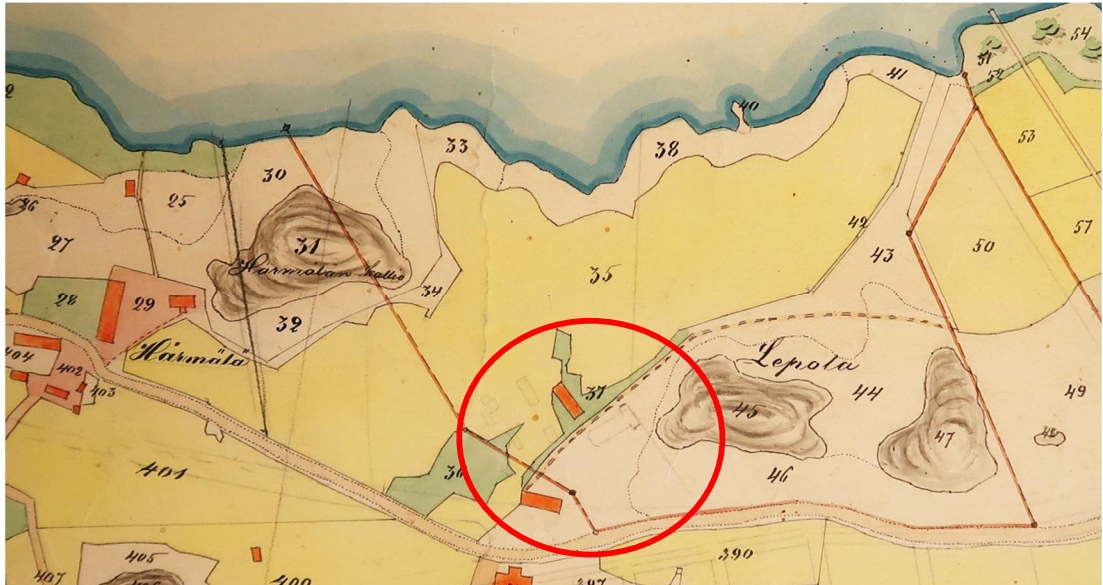
Kaikissa lähteissä mainitaan, että ”muistitiedon” mukaan rakennus on siirretty Hatanpään kartanon mailta Idmanin huvilan (Hatanpään huvilan) rakentamisen tieltä 1890-luvulla. Hatanpään kartanopuiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa on kartta 1700-luvulta, jossa Idmanin vuonna 1898 valmistuneen huvilan paikalla tosiaan on kaksi rakennusta sijoitettuina kulmittain toisiinsa nähden (Hatanpään kartanon käyttö- ja hoitosuunnitelma 2010 s. 6).

Kuva 5. Kartta Hatanpäästä 1700-luvun lopulta. Idmanin huvilan paikalla on kaksi rakennusta (keltainen ympyrä). (Kartta kopioitu Hatanpään kartanon käyttö- ja hoitosuunnitelmasta 2010, s.6)

Toisaalta Lepolan paikalla oli vanhoissa kartoissa myös kaksi kookasta rakennusta, joista on saatettu käyttää rakennusmateriaaleja uuden huvilan rakentamiseen.

11.9.2020

Kuva 6. Vuoden 1894 mittauskartasta 1903-1904 tehdyssä kopiassa on lyijykynällä hahmoteltu Lepolan pää- ja piharakennukset paikoilleen. Tulevan huvilan lähellä on kartassa kaksi kookasta rakennusta. (punainen ympyrä) Kartta Tampereen Kaupunginarkisto.

On hyvin mahdollista, että niin Hatanpäältä kuin huvilan tontilta purettujen rakennusten hirret ja mahdollisesti muitakin rakennusosia hyödynnettiin Lepolan huvilan rakentamisessa. Se ei kuitenkaan tarkoita, että rakennukset olisi siirretty sellaisinaan uuteen paikkaan, vaan että käyttökelpoista materiaalia kierrätettiin. Käsin veistetyt hirret, laudat, ikkunat ja ovet olivat arvokkaita, koska niihin oli sitoutunut niin paljon työtä. Koska Lepolan peruspohjakaava on suorakaiteen muotoinen, on mahdollista, että koko hirsirunko on siirretty. Huviloiksi varta vasten suunniteltujen ja rakennettujen rakennusten pohjakaavat olivat yleensä epäsymmetrisiä, eivät suorakaiteen muotoisia.

Lepolan suunnittelijaksi on eri lähteissä esitetty silloista Tampereen kaupunginarkkitehtia F. L. Caloniusta. Tätä vastaan puhuu Jyväskylän yliopistossa tehty pro gradu -tutkielma kyseisestä arkkitehdistä. Tutkielmassa todetaan, ettei hän ole käytettävissä olleiden lähteiden mukaan suunnitellut Tampereelle kuin yhden huvilan eli oman huvilansa Pispalaan. (Kivi 1987) Lisäksi eri lähteissä mainittu perustelu, että Caloniuksen suunnittelemaksi mainittu Kesäranta (Bjällbo) Meilahdessa muistuttaa Lepolaa torneineen ja kuisteineen on sikäli harhaanjohtava, että Kesärannan torni ja kuisti ovat myöhemmin rakennukseen lisättyjä, suunnittelijana rakennusmestari Elia Heikel (<http://www.rky.fi>).

Lepolan huvilan rakennuttaja Ossian Bergbom (vuodesta 1903 Wuorenheimo) työskenteli rautateiden parissa ollen ensin Tie- ja vesirakennushallituksen yli-insinööri ja vuodesta 1892 sen ylijohtaja. Lisäksi hän johti useiden rautatielinjojen rakentamista ja näin ollen tunsu varmasti rautateiden rakennusten suunnittelijoina tuolloin toimivat arkkitehdit hyvin. Näin ollen Bergbom on saattanut myös käyttää huvilansa suunnittelijana rautateiden arkkitehteja. Kyseeseen voisi tulla erityisesti Bruno Granholm, joka huvilan rakentamisen aikoihin suunnitteli rautateille rakennuksia ja teki myös suunnitelmia Tampereelle (https://fi.wikipedia.org/wiki/Bruno_Granholm).

Toinen mahdollinen suunnittelija voisi olla Kansallisteatterin vuonna 1902 suunnitellut Onni Törnqvist (vuodesta 1906 Tarjanne). Häneen Bergbom (vuodesta 1903 Wuorenheimo) olisi voinut tutustua sisartensa kautta. Arkkitehtuurimuseon arkkitehtiesittelyssä Tarjanteen sanotaan olleen "suomenmielisten luottoarkkitehti", mikä tukisi yhteyttä Lepolan rakennuttajaan, joka kuului suomenmielisiin piireihin.

11.9.2020

6.3 Tontti

Lepolan lohkotila I¹ esiintyy jo vuoden 1894 kartassa. Lohkotilan vierellä oli kaksi palstatilaa I³ ja I⁴, jotka lopulta liitettiin lohkotilaan vuosina 1911 ja 1913.

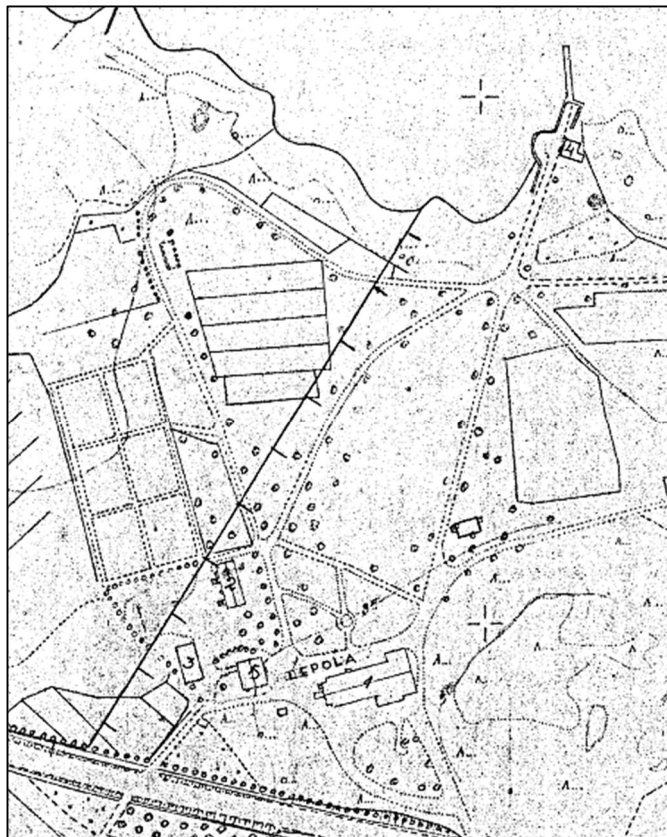

Kuva 7. Kartta vuodelta 1915, johon on merkitty kaksi Lepolan palstatilaa, jotka on liitetty keskellä olevaan lohkotilaan vuosina 1911 ja 1913. Kartassa ei ole esitetty Lepolan huvilaa, koska kartta on siinä olevan tekstin mukaan piirretty vuoden 1894 mitauksen pohjalta. Kartta Tampereen Kaupunginarkisto.

Aluksi karttojen perusteella Lepolan tontti oli pääasiassa niittyä ja peltoa, mutta vuonna 1906 tonttia alettiin muokata puistomaiseksi. Sinne istutettiin huvilan entisen autonkuljettajan ja puutarhurin livar Laakson mukaan 6000 amerikkalaista kuusta taimina, satoja lehtikuusia, tammia, lehmuksia ja sebramäntyjä. Lisäksi istutettiin hyötykasveja kuten 200 omena- ja kirsikkapuuta sekä 500 marjapensasta. Tontilla oli myös kasvihuoneita, joissa kasvatettiin mm. tomaatteja (<https://www.harmala-seura.net/artikkelit/lepola-harmalan-vanhin-rakennus/>).

Tontilla on karttojen, valokuvien ja Juhani Hildénin tekstien mukaan ollut useita talousrakennuksia. Siellä ovat olleet talli ja navetta, vaunuliiteri, palvelusväen asuintalo (nk. alatalo) sekä sauna. Lisäksi rannassa oli pitkä laituri ja sen päässä uimahuone.

11.9.2020

Kuva 8. Lepolan tontti lastenkodin aikaan. Piharakennuksia on kolme ja viljelyksiä runsaasti. Rannassa on vielä laituri ja todennäköisesti myös ranta sauna. Kartta Tampereen Tilapalveluiden arkisto, kartan tarkka ajoitus ei ole selvillä.

Kuva 9. Lepolan alue 1930-luvulla (?). Kuva Tampereen Kaupunginarkisto.

11.9.2020

6.4 Huvilan arkkitehtuuri

Huvilan entisen työntekijän livar Laakson mukaan Lepola oli huvilarannikon huviloista komein. Se on myös kooltaan suurempi kuin mikään muu Huvilarannikko-kirjassa esitelty huvila (Hildén s.94).

Lepola edustaa aikansa huvila-arkkitehtuuria terasseineen ja torneineen sekä epäsymmetrisen massoitteilunsa ansiosta. Toisaalta rakennuksen massoitteilusta tulee kuva, että sen pääkerros on hyvin perinteinen suorakaiteen muotoinen asuinrakennus, jonka toiseen pätyyn on vain tehty paikallinen korotus kaksikerroksiseksi. Ja korotuksen kuppeeseen on lisätty torni keventämään ulkoasua huvilamaiseksi. Torni vaikuttaa tehdyn vain julkisivun vuoksi, koska kulku sinne on hankala ja tornissa olevaa "huonetta" ei ole lainkaan viimeistelty. Rakennus on myös hyvin suuri huvilaksi.

Kuva 10. Esitys siitä, millainen rakennus on saattanut olla aivan aluksi, ilman tornia. Torni on itse asiassa se elementti, joka tekee rakennuksesta huvilamaisen.

Julkisivuissa on käytetty eri suuntaisilla laudoituksilla paneloituja kenttiä, jotka on erotettu listoilla. Tämä on hyvin tyypillistä rakennuksen rakennusajankohdan huvila-arkkitehtuurille. Rakennuksen molemmilla pitkillä sivuilla on terassit; kadun puolella sisäänkäyntiä varten ja järven puolella terassille oli käynti vain salista eli se on ikään kuin oleskelutilojen jatke. Järven puoleisella kuistilla on myös päätyseinät lasitettu suojaamaan tuulelta. Järven puoleiselta terassilta ei alun perin ole ollut portaita pihalle.

Kuva 11. Julkisivussa ikkunat ovat tasavälein, mutta yhdessä ikkunapaikassa on vain yksi ruutu. Tuossa kohdassa oli huvila-aikaan komero, joten ratkaisu on todennäköisesti alkuperäinen.

11.9.2020

Mielenkiintoinen on ullakkokerroksen julkisivujen erilainen käsittely kadun ja puutarhan puolella. Puutarhan puolella ikkunat ovat pyöreitä ja kadun puolella kulmikkaita. Myös julkisivun alin panelointivyöhyke ja sen yläpuolinen lista ovat erilaisia näissä julkisivuissa. Tässä voisi olla kyse siitä, että korjauksessa ei puutarhan puolelle ole enää palautettu kaikkia koristeita toisin kuin pihan puolelle. Mutta vanhojen valokuvien perusteella vaikuttaa siltä, ettei pihan puolella ole ollutkaan niin rikasta koristelua kuin kadun puolella eli rakennuksella on tarkoituksella ikään kuin "kahdet kasvot".

Kuva 12. Järven puoleisen julkisivun pyöreät ullakon ikkunat ja kadun puolen suorakaiteen muotoiset.

Huvilan siirryttyä kaupungille siellä saatettiin säilyttää jotain huvila-ajan tapetteja tai linoleumimattoja, mutta varmaa tietoa asiasta ei ole. Kuvioitu linoleumimatto, jota lastenkodin varhaisissa valokuvissa näkyy, viittaisi vuosisadan alun huvila-arkkitehtuuriin. Huvilan interiööri lienee ollut aikakaudelle tyypillinen.

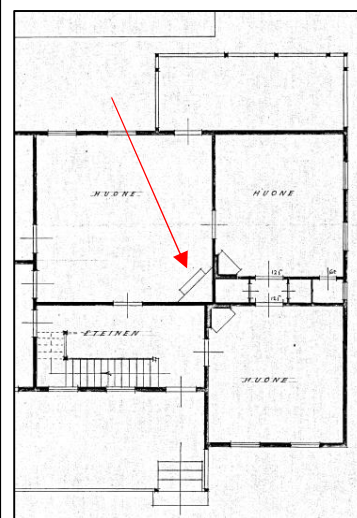
Kuva 13. Huvilan sali lastenkodin alkuaikoina. Lattiassa kuvioitu linoleumimatto, seinien yläosassa tapetti ja alaosassa kiiltäväksi maalattu vaneri. Todennäköisesti huvila-aikaan sisäpinnat ovat muuten olleet samankaltaiset, mutta vaneria ei ole seinien alaosassa ollut. Kuva Tampereen Kaupunginarkisto.

11.9.2020

Rakennuksessa olleiden kaakeliuunien ulkoasusta ei ole säilynyt tietoa. Uudessa Suomessa on kuitenkin 29.11.1925 kuvaus siitä, miten Ida Aalberg oli vierailut Lepolassa vuonna 1907 ja ihastellut "venetsialaista marmorikamiinaa". Lehdessä on myös kuva Aalbergista kamiinan edessä. Kamiinalla tarkoitetaan tässä avotakkaa, jonka tulipesän edessä on marmorista tehty "kehys". Kuvassa "kamiina" on huoneen nurkassa, joten kyse lienee salista.

Ida Aalberg Lepolassa v. 1907

Kuva 14. Ida Aalberg Lepolan "venetsialaisen marmorikamiinan" ääressä, jolla todennäköisesti tarkoitetaan salin takkaa (punainen nuoli pohjapiirroksessa). Kuva Uusi Suomi 29.11.1925 (Kansalliskirjaston digitaaliarkisto).

Tilojen osalta vaikuttaa siltä, että huvilassa oli ikään kuin palvelusväen puoli ensimmäisen kerroksen länsipäädyssä, jossa olivat keittiö ja siihen liittyvät muutamat huoneet. "Herrasväen" puolta oli itäpääty, jossa ensimmäisen kerroksen salin ympärille sijoittui kaksi huonetta ja ruokasali ja eteisestä oli lisäksi käynti kaakkoisnurkan huoneeseen ja toisen kerroksen kahteen makuuhuoneeseen. Herrasväen makuuhuoneet lienevät olleet toisessa kerroksessa, koska siellä oli kaksi suurta huonetta, joiden välissä oli wc-tila.

6.5 Alkuperäiset rakenteet ja materiaalit

Rakennuksessa on korkea, punatiilistä muurattu kivijalka, joka nousee luonnonkivien päältä. Rakennuksen länsipäädyssä alapohjana on tuulettuva, ryömintätilainen rossi-pohja, itäpäädyssä on alusta asti ollut kellaritiloja. Kellareiden ja ensimmäisen kerroksen välinen välipohja oli alun perin tiiliholvi, jonka päälle oli koolattu puurakenteinen lattia. Rakennus on tehty vaakahirsistä ja julkisivut laudoitettu. Yläpohja on puurakenteinen ja sen eristeenä on rakenneavausten 2020 perusteella alun perin ollut olkea ja turvetta. Eristekerroksen päällä on laudoitus. Yläpohjassa on suuren salin kohdalla ansarakenne, jolla suurehko jänneväli on saatu kannatettua. Vesikaton rakenteet ovat puuta ja vesikate on alun perin ollut kolmiorimahuopa, jota on edelleen näkyvissä tornin vierellä olevissa vesikaton lappeen osissa, jotka ovat jääneet uuden katon alle. Tosin huopakate on ollut paikoillaan hyvin vähän aikaa, jos jo vuonna 1902 on rakennus saanut peltikatteen.

11.9.2020

Kuva 15. Ullakolla ovat toisen kerroksen tilojen seinähirret kylmää ullakkoa vasten näkyvissä ja hirret ovat hyvin leveitä. Ullakon yhdessä komerossa on nähtävillä porrashuoneen hirsiseinän nurkka, jossa näkyy nurkkasalvoksen tyyppi, joka on lukkonurkka. Nurkkaan liittyvä lautaseinä on vuodelta 1926.

Kuva 16. Yksi kolmesta jäljellä olevasta holvatusta kellarista. Sen lattiapintana on valuasfaltti, joka saattaa olla kellareiden alkuperäinen lattiamateriaali.

11.9.2020

Rakennuksen torni on havaintojen perusteella rakennettu jälkikäteen, koska sen vierellä on vanhaa vesikatteen lapetta huopakatteineen uuden katon alla, kun katon lappeiden kaltevuus tai kaatosuunta on muuttunut tornin rakentamisen myötä. Tornin on puurunkorakenteinen ja sen ulkoseinät ovat yksinkertaista lautta.

Kuva 17. Tornin vieressä uuden vesikaton alle jäänyt vanhemman vesikaton jiiri, jossa on vielä vanhaa kattohuopaa jäljellä.

Sisätiloissa seinät ovat valokuvien ja vuoden 2020 rakenneavausten perusteella olleet alun perin paperoidut tai tapetoidut ja lattiat ovat olleet joko maalattua lautta tai päällystetty linoleumimatoilla. Kattopintojen käsittelystä ei ole varmaa tietoa, mutta valokuvien perusteella ne ovat todennäköisesti olleet joko pinkopahvitettuja tai tikkurapattuja.

Kuva 18. Tapettifragmentti huoneen 125 ulkoseinältä. Kuvion perusteella tapetti on todennäköisesti 1910-1920-luvulta. (Kuva Unto Kovanen)

11.9.2020

Rakennuksessa on käytetty kierrätettyä rakennusmateriaalia, sillä esimerkiksi rossipohjan täytettä kantavissa laudoissa on kiinni pinkopahvia ja tapetinpaloja ja osa laudoista on maalattuja tai niissä on näkyvissä jälkiä tikkurappauksesta. Ullakon lattia-laudoituksen seassa puolestaan on vanha, tapetoitu komeronovi.

Kuva 19. Rossipohjan laudoituksessa ryömintätilaan päin jälkiä tikkurappauksesta sekä pinkopahvin reunaa.

Kuva 20. Komeron tapetoitu ovi yläpohjan laudoituksen osana. Ovenssa on vielä lukko jäljellä. Tapettifragmentti komeron pinnassa on kuvion perusteella todennäköisesti väiltä 1850-1880.

11.9.2020

Rakennusteknisen kuntotutkimuksen (Vahanen Rakennusfysiikka Oy 2020) yhteydessä ulkoseiniin tehtyjen rakenneavausten perusteella ainakin osa hirsistä on ollut säälle alttiina ja niissä on pinnassa punamultaa. Tämä tukee tietoa rakennusmateriaalin kierrättämisestä. Toinen vaihtoehto on, että rakennus on ollut laudoittamatta muuttaman vuoden rakentamisen jälkeen, jotta hirsirunko on saanut painua ja hirsien pinta on siksi aikaa käsitelty punamullalla, jotta se näyttäisi kauniilta.

Kuva 21. Ulkoseinien hirsipinnassa on punamultaa ja hirret ovat olleet säälle alttiina. (Kuva Unto Kovanen)

Vuoden 1926 mittauspiirustusten mukaan huvilassa oli kaksi sisä-wc:tä, toinen keittiön yhteydessä ja toinen ylemmässä kerroksessa. Ne olivat todennäköisesti "kuivia" eli niissä oli istuimet ja astiat, jotka palvelusväki tyhjensi. Huvilassa tuskin oli vesijohtoa.

Huvilaa on alun perin lämmitetty uuneilla, joita oli pohjapiirustuksen mukaan jokaisessa huoneessa. Keittiöön on vuoden 1926 mittauspiirustuksessa piirretty rakenne, joka saattaisi olla leivinuuni.

Ilmanvaihto on alun perin ollut painovoimainen, jossa korvausilmaa on otettu ikkunoiden pieniä yläruutuja avaamalla ja poisto on tapahtunut uunien hormien kautta.

7 Muutosvaiheita ja korjauksia

7.1 Kirjallisista lähteistä

Peltikatto on tehty vuonna 1902, koska Juhani Hildénin kirjoittamassa artikkelissa Lepolasta kerrotaan, että huvilan peltikaton teosta on säilynyt Dunderbergin konepajan lasku 27.11.1902.

Huvilan tornia on käytetty radiolähetysasemana vuonna 1923, kun sähkölaitoksen insinööri Arvi Hauvonen teki ensimmäiset äänilähetyskokeet lähettämällä gramofonimusiikkia 10 watin putkilähettimellä Lepolan huvilasta. Kokeilut Lepolassa eivät kuitenkaan kestäneet pitkään, vaan Hauvonen kumppaninsa insinööri Lauri Tiitolan kanssa alkoi tiedustella kaupungilta parempaa, mahdollisimman korkealla sijaitsevaa, paikkaa radioasemalle (Keskinen).

Kun senaattori Wuorenheimo oli kuollut vuonna 1917, yritti kuolinpesä pitkään myydä huvilaa tiluksineen kaupungille. Aamulehdessä oli Wuorenheimon puolison, Agneksen,

11.9.2020

kuoleman jälkeen 10.11.1921 ilmoitus, jossa sanotaan, että "...*jatketaan huutokauppaa senat. Vuorenheimon Lepolassa myyden 2 isoa pähkinäpuu trymoopeiliä, pesukaappi, hyvä ruoka- y.m. pöytiä, sänky, sänkyvaatteita, verhoja, lamppuja, puutarhatyökalusto, kauralaari y. m.*" Joten Lepola jäi käytöstä jo muutamia vuosi ennen kuin kaupunki lopulta osti sen.

Lepolan huvila päätettiin ostaa kaupungille vuonna 1925, mutta itse kauppa tapahtui vasta 1926. Sitä oli kunnalliskertomuksen mukaan tarjottu kaupungille jo useita kertoja aiemminkin, mutta hinta oli ollut liian korkea. Myyjänä oli varatuomari A. Wuorenheimo, joka omisti Lepola R. n:o I¹ nimisen Härmälän yksinäisestä perintötilasta erotetun lohkotilan.

Kun Lepola lopulta ostettiin, sitä kuvattiin vuoden 1925 kunnalliskertomuksessa seuraavasti: "*Tilalla on kaksikerroksinen 12 tulisijaa käsittävä päärakennus, pienempi asuinrakennus sekä käytännöllisesti järjestetyt talous- ja ulkohuonerakennukset.*" Tilan pinta-ala oli tuolloin 15,35 hehtaaria.

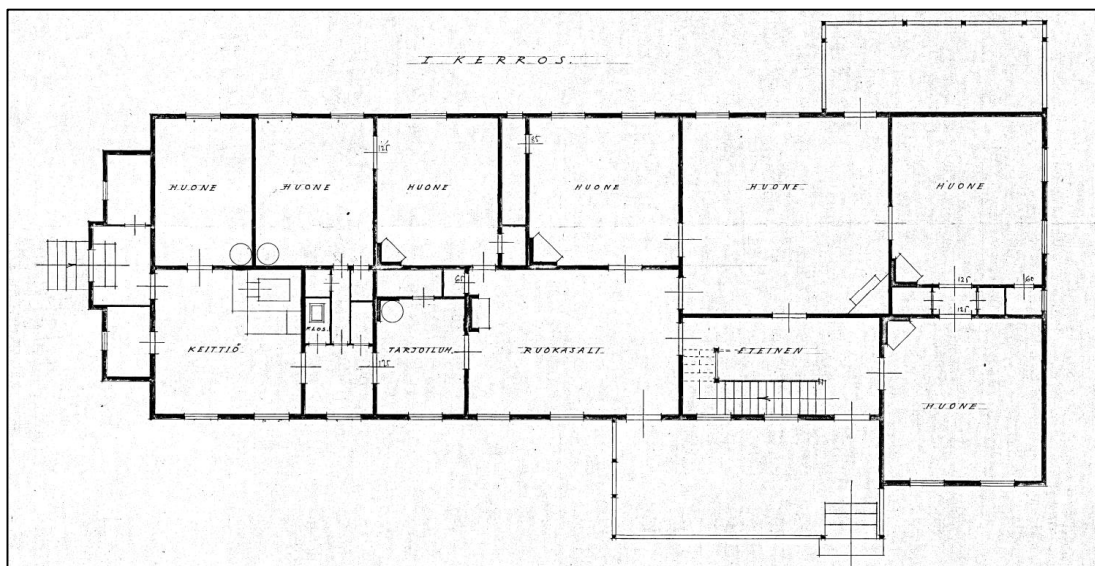
Vuonna 1926 lastensuojelulautakunta teki anomuksen Lepolan huvilan saamiseksi lastenkotikäyttöön ja lopulta anomus hyväksyttiin, vaikka se herättikin pitkällisen keskustelun. Lepolaa korjattiin laajasti ja lastenkotia varten hankittiin irtaimistoa vuosina 1926-27. Lepolan lastenkodin vihkiäisjuhla järjestettiin 11.12.1927 ja juhlapuheen tilaisuudessa piti lastenhoidontarkastaja J. H. Tunkelo. Rakennus oli tosin otettu käyttöön osittain jo 2.7.1927 ja kokonaisuudessaan 1.9.1927. Lepolasta tuli kunnan suurin lasten koti, jonne sijoitettiin nuorimpia lapsia, joiden oli tarkoitus olla lastenkodissa "koko lautakunnan huollossa olon ajan" (Kunnalliskertomus 1927). Lasten määrä vaihteli lastenkodin toiminnan aikana 39 ja 45 välillä (Kunnalliskertomukset ja ajan sanomalehdet).

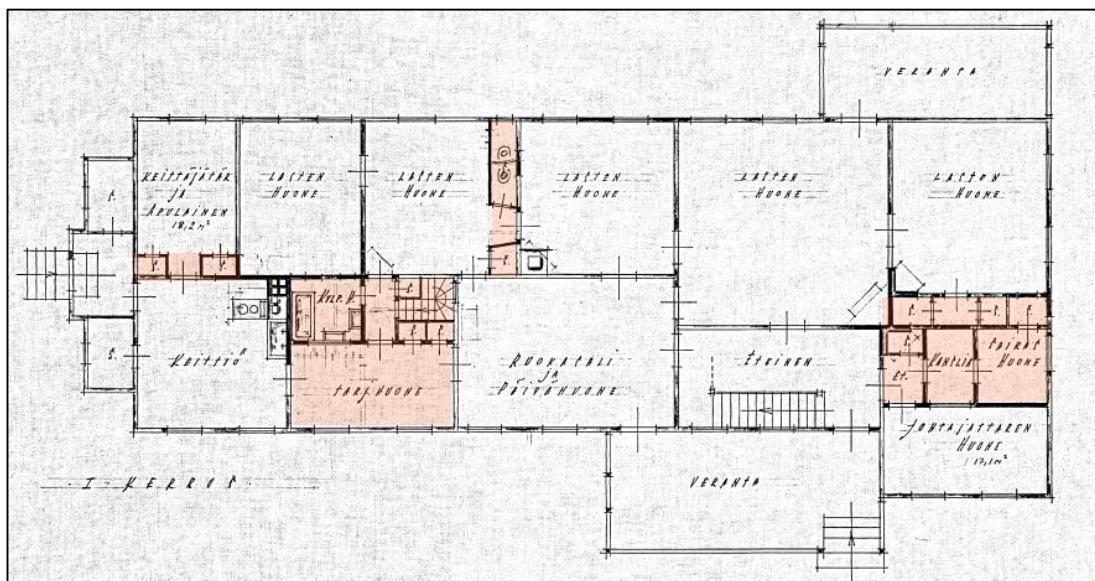
Kuva 22. Kuva Lepolan lastenkodin ruokasalista vuodelta 1928. Huoneen oikeassa takanurkassa on ikkuna kellariin vievään portaikkoon, joka rakennettiin lastenkodiksi muuttamisen yhteydessä. Lattian pinta on todennäköisesti magnesiamassaa, seinien alaosat on suojattu maalatulla vanerilla ja yläosissa on tapetit. Kuva Tampereen Kaupunginarkisto.

11.9.2020

Lepolassa tehtiin säilyneiden pohjapiirrosten mukaan korjauksia ja muutoksia, kun se muutettiin huvilasta lastenkodiksi. Muun muassa kaikki uunit purettiin ja rakennukseen rakennettiin keskuslämmitys ja asennettiin valurautaiset lämpöpatterit. Tätä varten kellariin rakennettiin lämmönjakuhuone betonista vanhan ryömintätilan nurkkaan. Ensimmäisen kerroksen tilamuutokset keskittyivät alkuperäisen tarjoiluhuoneen ja välikön kohdalle, jossa tehtiin väliseinämuutoksia ja johon rakennettiin kylpyhuone ja porras kellariin. Lisäksi sisäänkäyntikuistin viereinen huone jaettiin väliseinillä johtajattaren huoneeksi, kansliaksi ja sairashuoneeksi, joilla oli yhteinen eteinen.

Kuva 23. Huvilan mitattu pohja 1926, ensimmäinen kerros. Huvila-aikana rakennuksen pohjakaavaa ei liene muutettu, vaan tilanne on todennäköisesti hyvin alkuperäinen. Vasemmalla on keittiö ja palveluskunnan tiloja, oikealla suuri sali ja siihen liittyvät tilat.

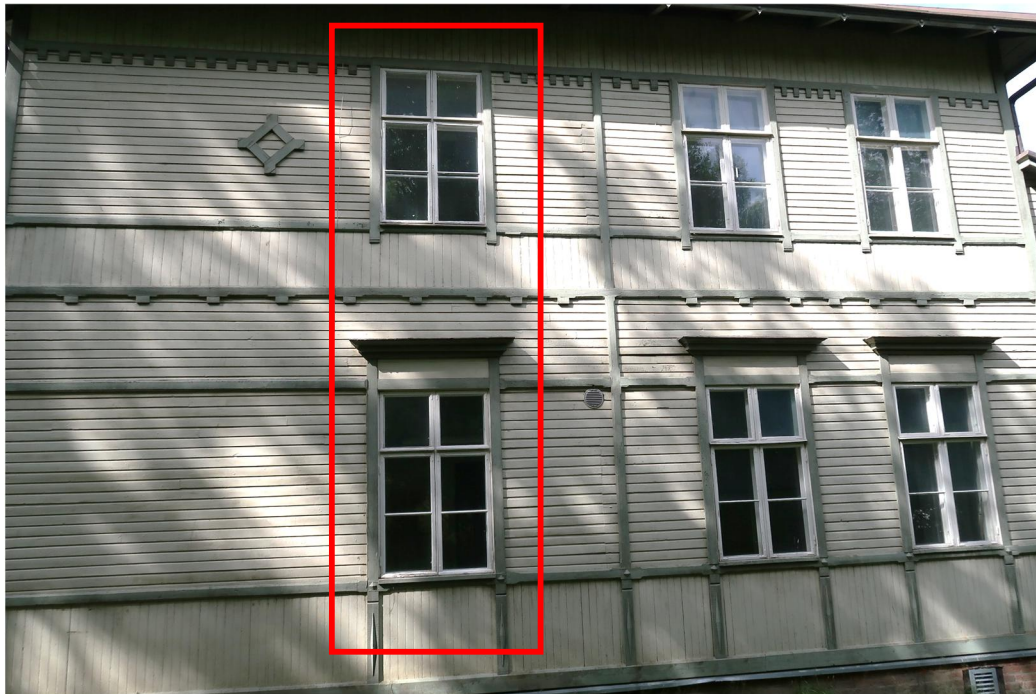

Kuva 24. Huvilan muutos lastenkodiksi 1926, ensimmäinen kerros. Värillä merkitty tuolloin muutetut alueet. Myös kaikki uunit purettiin tuolloin pois.

Tilamuutosten vuoksi avattiin muutamia uusia ikkunoita julkisivuun 1926 muutoksissa. Länsipäädyssä oli ollut molemmissa kerroksissa pieni komeronikkuna, jotka nyt

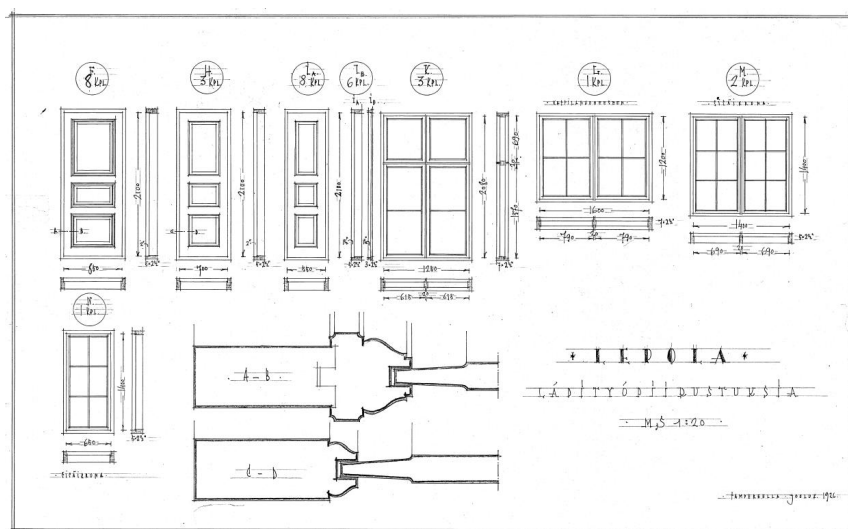
11.9.2020

ummistettiin ja niiden viereen tehtiin uudet isot ikkunat. Ne ovat edelleen julkisivussa erottuen hieman eri näköisinä kuin alkuperäiset huvila-ajan ikkunat.

Vuonna 1926 lisätyt ikkunat. Ne erottaa huvila-ajan ikkunoista siitä, että niissä on tippanokat ikkunan puitteissa kun alkuperäisissä ikkunoissa vaakavälrikarmi muodostaa ylempien ikkunoiden tippanokan ja alemmissa ei tippanokkaa ole lainkaan.

Lastenkodiksi rakentamisen yhteydessä todennäköisesti uusittiin sisäpintoja. Valokuvien ja sanomalehtiartikkelien (Kansallisarkiston digiarkisto) perusteella seinien yläosissa oli tapetit ja alaosat oli suojattu vanerista tehdylä "paneloinnilla", joka oli maalattu kiiltäväksi eli helposti puhdistettavaksi. Lattioissa oli pääosin linoleumimatot. Aamulehden 10.4.1927 artikkelin mukaan "rakennus oli siihen perehdyttäessä osoittautunut enemmän rappeutuneeksi kuin alkuaan ja päältäpäin oli otaksuttavissa." Joten rakennuksessa tehtiin todennäköisesti melko perusteellinen korjaus.

Kuva 25. Ovi- ja ikkunapiirustus vuodelta 1926. Tiloihin tehtiin jopa sisäikkunoita johtajattaren huoneen ja kanslian välille, kylpyhuoneesta tarjoiluhuoneeseen ja toisen kerroksen harjoittelijoiden huoneesta käytävälle.

11.9.2020

Kuva 26. Lastenhuone asukkaineen 1927, todennäköisesti kulmahuone toisen kerroksen huoneiden alapuolella, koska lämpöpattereiden putket on johdettu seinällä ylös toiseen kerrokseen. Kuva Vapriikin kuva-arkisto.

Kuva 27. Lastenkodin keittiö 1920-30-lukujen vaihteessa. Uunin sijoitus ja hormin paikka eivät vastaa pohjapiirrosta, mutta tiskialtaat ovat kuten pohjapiirroksessa. Lattiapintana on todennäköisesti magnesiassa, jonka alta kuultaa lattialeudoitus. Kuva Tampereen Kaupunginarkisto.

11.9.2020

Lepolan lastenkoti on ollut edistysellinen laitos, koska vuoden 1927 kunnalliskertomuksessa todetaan siellä käyneen runsaasti vierailijoita tutustumassa toimintaan ja erityisesti mainitaan 21.3.1927 tapahtunut ministeri M. Sillanpään vierailu. Lisäksi vuonna 1934 presidentti Svinhufvud vieraili Lepolassa Tampereella käydessään.

Kuva 28. Presidentti Svinhufvudin vierailu Lepolassa 1934. Lepolan julkisivut ovat hyvin vaaleat, ilman ikkunoiden korostuksia. Matalan kivijalan vierellä rakennuksen nurkassa on kukkapenkki. Kuva Vapriikin kuva-arkisto.

Lokakuussa 1939 Lepolasta siirrettiin lapset pois ilmapommitusten pelossa. Samalla Lepola otettiin sotilaskäyttöön. Lapset pääsivät hetkeksi takaisin Lepolaan vuoden 1940 loppukesällä, mutta joutuivat muuttamaan pois kesäkuussa 1941, kun puolustusvoimat otti jälleen rakennuksen käyttöönsä. Talvisodan aikana Lepolassa saattoi olla ilmatorjuntayksikkö, mutta jatkosodan aikana Lepola toimi Lentovarikon reserviläisten majoitustilana. (Lehtoväre s.447)

Kuva 29. Talvisodan aikaisia ilmatorjuntayksiköiden tuliasema-alueita Tampereella. Kartta kirjasta "Tampere varuskuntakaupunkina 1914-2014", Jari Lehtoväre. Kaksi jasta, 52. ja 57. sijoittuvat Lepolan kohdille.

11.9.2020

Kuva 30. Lottia Lepolan länsipäädyin kuistilla 1941. Kuisti purettiin laajennuksen alta vuonna 1957. Kuva Vapriikin kuva-arkisto.

Kuva 31. Lottia Lepolan pihalla 1941. Julkisivun laudoitus ja koristeet ovat vastaavat kuin nykyisin. Ikkunoissa on vain ulompi puite, "talvituplat" saattavat olla varastossa, koska on lämmin vuodenaika. Kuva Vapriikin kuva-arkisto.

Kaupunki sai Lepolan takaisin itselleen vuonna 1945, mutta se oli huonossa kunnossa ja siinä oli tehtävä suuria korjauksia. Takaisinluovutuspyytäkirjassa 28.12.1944 (Tampereen Kaupunginarkisto) on kuvattu huonetiloittain korjaustarpeet. Käytännössä

11.9.2020

lähes kaikki sisäpinnat olivat korjaus- tai uusimiskunnossa. Kuvauksesta käy ilmi, että ”massalattia” eli magnesiamassa oli kolmessa huoneessa: henkilökunnan ruokahuoneessa, lasten ruokasalissa ja keittiössä. Muissa tiloissa oli ”korkkimatto” eli linoleumi. Korjaukset tehtiin valtion kustannuksella, mutta siten, että kaupunki toteutti ne ja sitten laskutti kustannukset valtiolta.

Kuva 32. Kuva salista vuodelta 1955. Seinien yläosat ovat Enso-tapettia ja alaosat levytetty. Lattiapintana on yksivärinen linoleumi. Kuva Vapriikin kuva-arkisto.

Korjaustöiden jälkeen todettiin, että tarve lastenseimelle oli Härmälässä suurempi kuin tarve lastenkodille, joten Lepola muutettiin seimeksi. Seimen oli tarkoitus olla tilapäinen ja sen nimeksi tuli Härmälän seimi. Seimessä oli sen ensimmäisenä toimintavuonna 75 lasta. (Kunnalliskertomus 1945) Seimi oli paikka, jonne työssä käyvien äitien oli mahdollista viedä lapsensa aamuisin ja noutaa takaisin iltaisin.

Rakennuksen läheisyydessä on ollut useita talousrakennuksia. Yksi uusi rakennettiin vuonna 1946 kaupunginarkkitehti Strömmerin suunnitelmien mukaan. Siihen sijoitettiin rehusuoja, puusuoja, talli, lantala ja kaksi käymälää.

11.9.2020

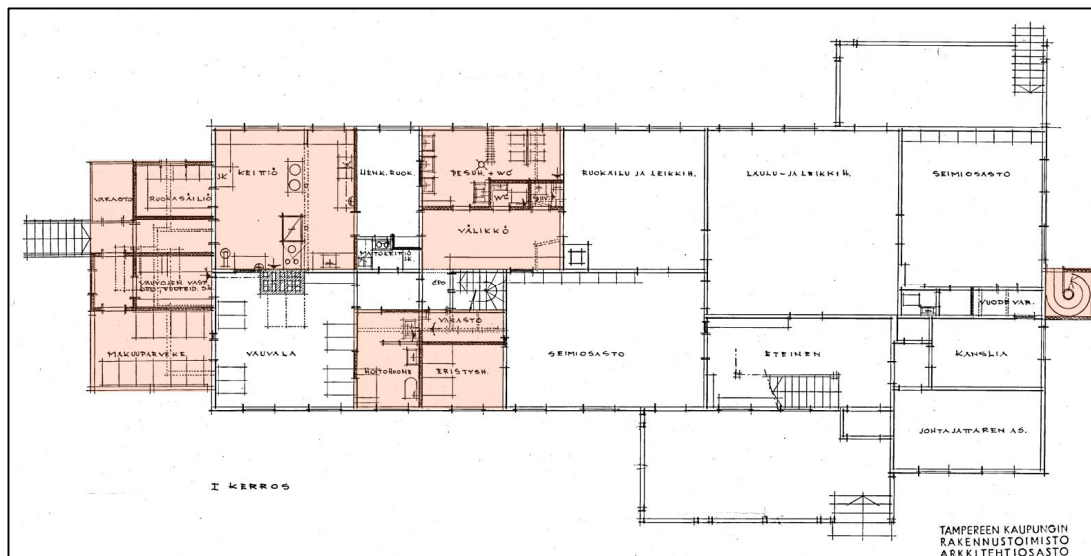
Kuva 33. Lottien taustalla yksi Lepolan piharakennuksista. Kuva Vapriikin kuva-arkisto.

Vuonna 1957 rakennusta laajennettiin rakentamalla länsipäätyyn uusi osa, jonka tieltä purettiin päädyssä ollut kuisti. Laajennuksen kellariin sijoitettiin tila lastenvaunuille sekä varasto, ensimmäiseen kerrokseen keittiön varastotilaa ja vauvojen makuuparveke sekä käynti keittiöön ja "vauvojen vastaanottotila". Rakennusluvan mukaan laajennus tehtiin puurakenteisena.

Samassa yhteydessä tehtiin muutoksia kaikissa kerroksissa. Kellariin rakennettiin sauna- ja pesutilat sekä wc, ensimmäiseen kerrokseen rakennettiin wc- ja pesutilat ja siirrettiin keittiö nykyiselle paikalleen, toisessa kerroksessa purettiin seiniä huoneiden väliltä, jotta saatiin suuremmat yhtenäiset tilat lastentarhaa varten. Vanhaan keittiöön rakennettiin piirustusten mukaan suuri hormiryhmä vanhan uunin paikalle. Hormit nousivat kellarista, uusista sauna- ja pesutiloista. Tosin lastenkodin alkuaikojen valokuvan perusteella vanhassa keittiössä oli tuon uuden hormin paikalla jo hormi, mutta sen kylkeen muurattiin todennäköisesti uusia hormoneja vuonna 1957. Lisäksi toisesta kerroksesta tehtiin varapoistumistie suoraan ulos järven puoleisen terassin läpi ja terassilta rakennettiin portaat puutarhaan.

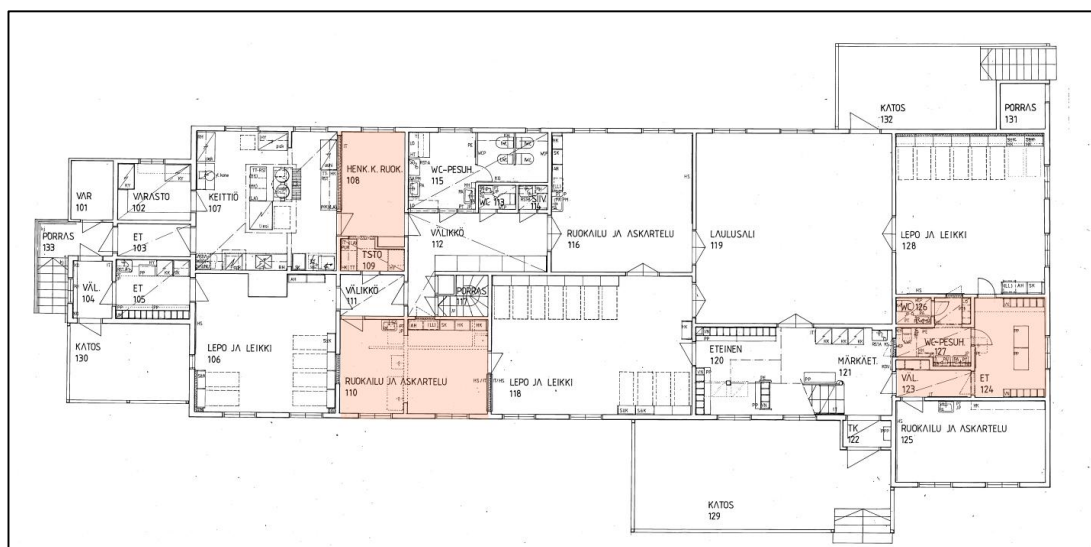
Pääoveen nykyisin liittyvä tuulikaappi esiintyy ensimmäisen kerran piirustuksessa 1957, mutta piirustuksen mukaan se on rakennettu aiemmin. Vuosien 1957 ja 1990 välillä rakennuksessa vaikuttaa tehdyn joitain muitakin pieniä muutoksia, kuten avattu uusia aukkoja väliseiniin tai tehty kevyitä väliseiniä, joista ei ollut suunnitelmia Tilapalveluiden arkistossa.

11.9.2020

Kuva 34. Vuoden 1957 korjaus- ja muutostöissä muokatut alueet. Varapoistumistieporasta ei sijoitettu kuvan mukaisesti rakennuksen pätyyn, vaan se tehtiin järven puoleisen kuistin yhteyteen, jonne rakennettiin myös porras pihamaalta. Huvilan pääsisäänkäyntiin on rakennettu vuoden 1926 suunnitelmien ja tämän piirustukset 1957 välillä tuulikaappi.

Vuonna 1990 rakennuksessa tehtiin peruskorjaus, jonka yhteydessä sinne asennettiin koneellinen tulo-poistoilmanvaihto, uusittiin sähköt sekä vesi- ja viemäriputket ja vesikalusteet. Ensimmäiseen kerrokseen tehtiin uusia wc-tiloja itäpäätyyn. Tilamuutoksia tehtiin myös nykyisen tilan 110 kohdalla. Lisäksi ummistettiin ensimmäisessä kerroksessa suuri aukko seinässä keittiön ja tilan 108 välillä sekä toisessa kerroksessa muutettiin tilan 203 seinälinjan paikkaa, jolloin tilan koko pieneni. Kellarissa muutettiin sauna, pesuhuone ja pesutupa varastoksi, pesulaksi ja henkilökunnan pukuhuoneti-laksi. Samalla maalattiin seiniä ja kattoja sekä uusittiin lattioiden mattopintoja. Suunnittelijana korjaus- ja muutostöissä oli Arkkitehtitoimisto Helamaa & Heiskanen Oy.

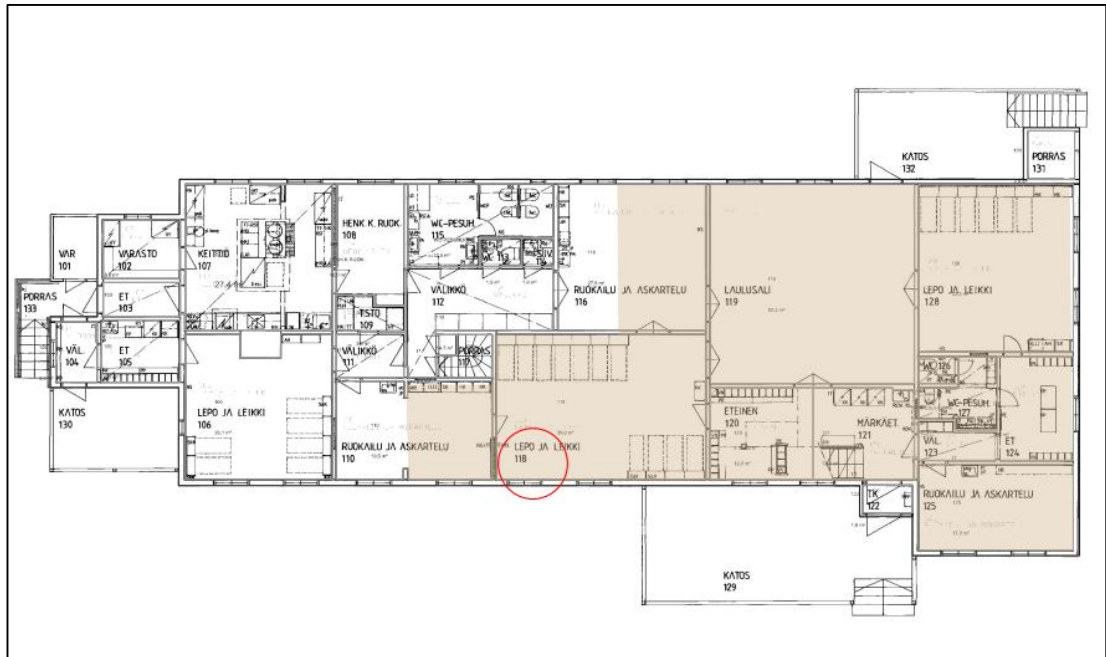
Kuva 35. Vuoden 1990 korjaus- ja muutostöiden yhteydessä muokatut alueet.

Yhteenvetona eri aikakausien tilamuutoksista voidaan todeta niiden keskittyneen ensimmäisessä kerroksessa aina suunnilleen samoille alueille eli itäpäädyn etelänurkan tiloihin, nykyisen tilan 110 kohdalle ja nykyisten keittiön ja wc-pesuhuonetiloihin.

11.9.2020

Vuoden 1990 korjausten jälkeen rakennuksessa on tehty pienempiä, paikallisia korjauksia. Tilaajalta saatujen tietojen mukaan sokkeleiden vedeneristystä on parannettu vuosina 2003 ja 2004 ja samalla on lisätty sadevesikaivot. Paikalle tehtyjen havaintojen perusteella tällöin on asennettu patolevy sokkelia vasten. Peltikate on maalattu vuonna 2003 ja terassi on routaeristetty vuonna 2004. Oletettavasti kyse on kadun puoleisen terassin routaeristyksestä.

Vuonna 2009 on korjattu puualapohjaa paikallisesti. Työpiirustuksen mukaan lattia-palkki on osittain korvattu kertopuurakenteella ja alapohjan täytemateriaali on vaihdettu vanhasta turpeen ja olkien seoksesta mineraalivillaksi.

Alapohjakorjausalueen sijainti. Kuva A-Insinöörit Oy:n työpiirustuksen 06.01.2009 mukaan. Puualapohjan ja siihen liittyvän ryömintätilan laajuus rakennuksessa on merkitty pohjapiirrokseen vaalean ruskealla värillä.

Ryömintätilaan on asennettu koneellinen tuuletus, mutta lähtötiedoista ei käynyt ilmi, liittyykö toimenpide esimerkiksi sokkeleiden vedeneristyksen parantamiseen tai alapohjan korjaukseen.

Vuonna 2012 rakennuksen peltikatto on vuotanut jiiristä ja yläpohja on kastunut paikallisesti. Yläpohjaa on kuivatettu, mutta muut toimenpiteet eivät käyneet ilmi lähtötiedoista. Vesikaton kuntotutkimus on tehty vuonna 2013 (A-Insinöörit Oy 14.5.2013) ja siinä on todettu katteen kunnon olevan "ikänsä nähden kohtuullinen".

Ulkoseinien alaosa on korjattu paikallisesti ainakin itäpäädyssä ja eteläseinällä vaihtamalla alin hirsi runkorakenteeksi ja täyttämällä runkotalppien väli mineraalivillalla. Korjauksessa on jätetty korjattujen kohtien ympärille lahovaurioituneita hirsii (Siisäilma- ja kosteustekninen tutkimus, Vahanen Rakennusfysiikka Oy 31.8.2020).

7.2 Rakenteista ja materiaaleista muutosten yhteydessä

Rakennuksen muutoksista ja korjaustoimenpiteistä sekä niissä käytetyistä rakenteista ja materiaaleista oli käytettävissä jonkin verran kirjallista tietoa, erityisesti piirustuksia. Rakennusta "lukemalla" voidaan myös yrittää selvittää siihen tehtyjä muutoksia. Rakennuksessa tehtiin rakenne- ja kosteustekninen kuntotutkimus sekä haitta-ainetutkimus vuonna 2020 ja niiden yhteydessä tehdyistä rakenneavauksista oli mahdollista

11.9.2020

jäljittää muutosvaiheita ja materiaaleja joiltain osin. Myös vanhoista valokuvista saatiin tietoa rakennuksen vaiheista ja pintamateriaaleista.

Tornista ja vesikatteesta voidaan todeta ainakin, että katteena on alun perin ollut kolmiorimahuopakate, jota on säilynyt pieniä katkelmia tornin vieressä, uuden peltikaton alle jääneillä lappeilla. Kattoa on oikaistu kohti tornia, joten on mahdollista, että torni on tehty yhtä aikaa peltikaton kanssa eli vuonna 1902. Vanhan valokuvan perusteella kolmiorimahuopakatetta oli vielä länsipäädyn kuistin katossa ainakin 1930-luvulla.

Kuva 36. Länsipäädyn kuistin ja ehkä myös terassin katossa vaikuttaa olevan edelleen kolmiorimahuopakate, kun muussa huvilassa on peltikate. Julkisivujen värit on hyvin tasainen, esimerkiksi ikkunoita ei ole korostettu eri värisillä vuorilaudoilla. Kuva Tampereen Kaupunginarkisto ja kuvaus aika muiden valokuvien perusteella vuonna 1934 tai sen jälkeen. (Ote laajemmasta kuvasta.)

Toisen kerroksen huoneesta, joka on aivan tornin alapuolella, löytyi rakenneavauksen yhteydessä välipohjasta sanomalehti, jossa on vuosiluku 1926. Joten lastenkodiksi muuttamisen yhteydessä ainakin toisen kerroksen välipohjiin on lisätty eristettä tai eristeet on uusittu. Mahdollisesti myös yläpohjaan, kylmän ullakon alueelle on tuolloin lisätty kutterilastua vanhan eristemateriaalin päälle. Tai sitten yläpohjan lisäeristys ullakolla on tehty sodan jälkeisten korjausten yhteydessä 1940-luvulla (Sisäilma- ja kosteustekninen kuntotutkimus, Vahanen Rakennusfysiikka Oy 31.8.2020).

11.9.2020

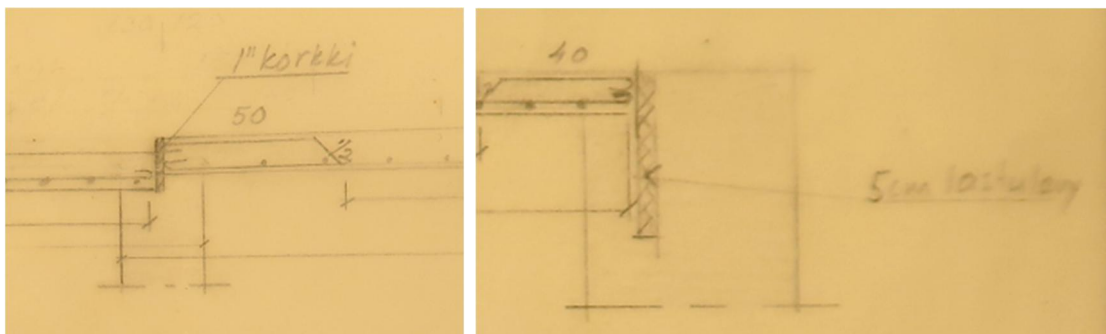

Kuva 37. Toisen kerroksen välipohjan sanomalehti, jossa artikkelin päiväyksessä on vuosiluku 1926.

Ensimmäisen kerroksen välipohjien pintana on ollut rakenneteknisten tutkimusten (Vahanen Rakennusfysiikka Oy 2020) mukaan huoneissa 106, 110 ja 116 magnesiassa, joka mainitaan samoissa tiloissa myös vuoden 1944 vastaanottopöytäkirjassa, kun rakennus sodan jälkeen luovutettiin takaisin kaupungille. Joten magnesiassa-lattiat on tehty ennen sotaa, mutta ne on korjattu tai saatettu jopa uusia sodan jälkeisessä korjauksessa. Kyseisten välipohjien eristemateriaali (sahanpuru ja turve) on erilaista kuin toisen kerroksen välipohjassa (mm. olkisilppua), josta löytyi sanomalehti vuodelta 1926, joten on todennäköistä, että välipohjat on korjattu eri aikoihin.

Vuoden 1957 korjausten ja muutosten yhteydessä kahden järven puoleisen kellaritilan tiiliholvivälipohjat uusittiin 12 cm paksuina massiivibetonilaattoina. Samassa korjauksessa sisäpintoja uusittiin ainakin asentamalla sisäkattoihin kuiviin tiloihin huokokuitulevyt ja kosteisiin tiloihin (keittiö ja wc/pesuhuonetilat) kovalevyä rimasaumoin. Levyt ovat edelleen paikoillaan katoissa, osa uusien alakattojen takana piilossa.

Vuoden 1957 laajennuksen sanotaan olevan ”puurakenteinen”. Sen sokkeli on betonia, jossa on eristeenä paikoin lastuvillalevyä ja paikoin korkkia.

Kuva 38. Vuoden 1957 rakennepiirustuksissa on esitetty korkki kellarin sisäänkäynnin kohdalla ulkoseinässä ja lastuvillalevy (lastulevy) tiilimuurauksen kohdalla.

11.9.2020

Vanhoissa valokuviissa lastenkodin alkua ajoilta seinissä ovat johtajattaren huonetta lukuun ottamatta seinien alaosissa levytykset ja yläosissa tapetit. Nykyisin pintamateriaaleina ovat seinien yläosissa pääosin maalatut Enso-tapetit ja alaosissa maalattu kovalevy. Sodan jälkeisissä korjauksissa saattoivat seinien alaosien vaneripaneloinnit vaihtua kovalevyiksi. Enso-tapetti raidallisine pintoineen tuli markkinoille 1930-luvulla (Kansalliskirjaston digitaaliset pienpainatteet haulla Enso-tapetti). Joten on hyvin todennäköistä, että nykyiset seinien pinnoitteet ovat peräisin joko 1945 tehdystä korjauksesta puolustusvoimain käytön jälkeen tai vuoden 1957 peruskorjauksesta.

7.3 Talotekniikasta

7.3.1 Lämmitys

Alun perin huvilaa lämmitettiin uuneilla. Todennäköisesti ainakin osa on ollut varaavia kaakeliuuneja, mutta osa on voinut olla avotakkoja, jotka lämmittivät sen hetken, kun niissä oli tuli. Olihan kyse kesähuvilasta. Savupiippuja lienee ollut kolme, joihin kaikkien uunien hormit on koottu ullakolla.

Rakennuksen lämmitystapa vaihdettiin lastenkodiksi muuttamisen yhteydessä uuni-lämmityksestä vesikeskuslämmitykseksi ja huoneisiin asennettiin valurautaiset lämpöpatterit. Jotka useissa tiloissa edelleen ovat käytössä. Keskuslämmitystä varten kellariin rakennetusta uudesta lämmönjakohuoneesta rakennettiin uusi hormi katolle. Alun perin keskuslämmityksen lämmönlähteenä on ollut vanhaan pohjapiirroksen tehdyn merkinnän mukaan puu, jota on poltettu.

Kuva 39. Lämpöpatterit ikkunoiden alla salissa kuva vuodelta 1927. Kuva Vapriikin kuva-arkisto.

Jossain vaiheessa on siirrytty öljylämmitykseen, jolloin lämmönjakohuoneen viereen on rakennettu tiilestä muurattu öljysäiliötila, jossa on teräslevyistä tehty öljysäiliö. Ryömintätilassa kulkevien vesijohtojen eristeen ympärillä on sanomalehtiä vuodelta 1958,

11.9.2020

joten öljylämmitykseen on saatettu siirtyä vuonna 1957 suunniteltujen korjausten yhteydessä. Öljylämmitys yleistyi Suomessa 1960-luvulla.

Vuoden 1990 korjaus- ja muutostöiden yhteydessä rakennus liitettiin työselityksen mukaan kaukolämpöön.

7.3.2 Ilmanvaihto

Alun perin rakennuksessa on ollut painovoimainen ilmanvaihto, jossa ulkoilmaa otettiin tiloihin ikkunoiden ylempiä pieniä ikkunaruujuja avaamalla ja poisto tapahtui uunien hormien kautta. Vanhimmissa valokuvin ei rakennuksen julkisivuissa näy tuloilmasäleikköjä.

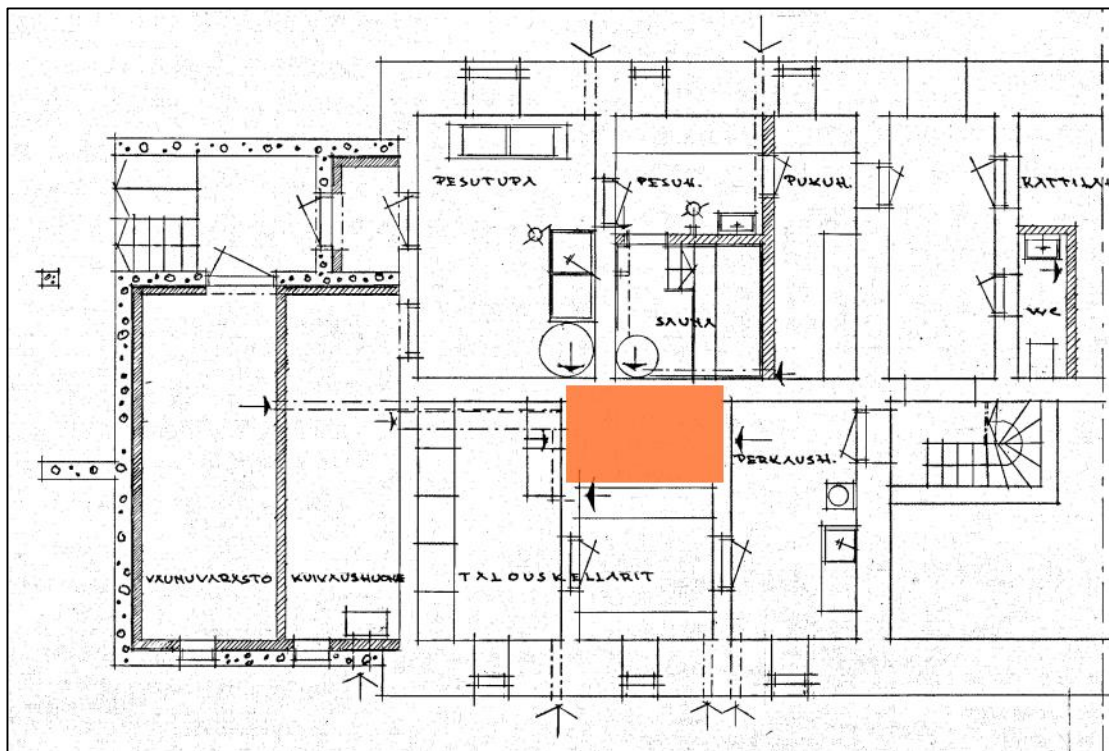
Kuva 40. Yläikkunat ovat olleet nk. terveysikkunoita, joissa ulompi lasi on saranoitu yläreunastaan ja alempi alareunastaan, jolloin ilma virtaa huoneeseen ikään kuin katon kautta. Kuva Tampereen Kaupunginarkisto (ote kuvasta).

Vuodelta 1932 on Tilakeskuksen arkistossa piirustus "WC:n tuulettimen sijoituksesta kattoon", jossa on myös pieni leikkauskuvaa, jossa nousee hormi ullakon läpi vesikattolle. Kyse on todennäköisesti joko toisen kerroksen wc-tilasta tai ensimmäisen kerroksen "komeromaisesta" wc-tilasta nykyisen wc-tilan kohdalla. Hormit ovat saattaneet tuolloin olla asbestipitoista materiaalia, jota käytettiin 1930-luvulta alkaen poistokanavissa ja jota havaittiin vuoden 2020 haitta-ainetutkimuksessa.

Vuoden 1957 suunnitelmissa on esitetty poistoilmareitit wc-tiloista ilmeisesti osittain vanhoja uunien hormoneja hyödyntäen, osittain taas suoraan ullakon läpi (tai ullakolle) johdettujen hormien kautta. Myös nämä hormit saattavat olla asbestipitoista putkea. Tuloilma on ilmeisesti edelleen otettu ikkunoiden tuuletusruujujen kautta. Nykyisin ikkunoissa ei enää ole tuota "terveysikkunamekanismia", vaan ne ovat tavanomaiseen tapaan sivusaranoituja. Jossain korjausvaiheessa on mekanismit poistettu.

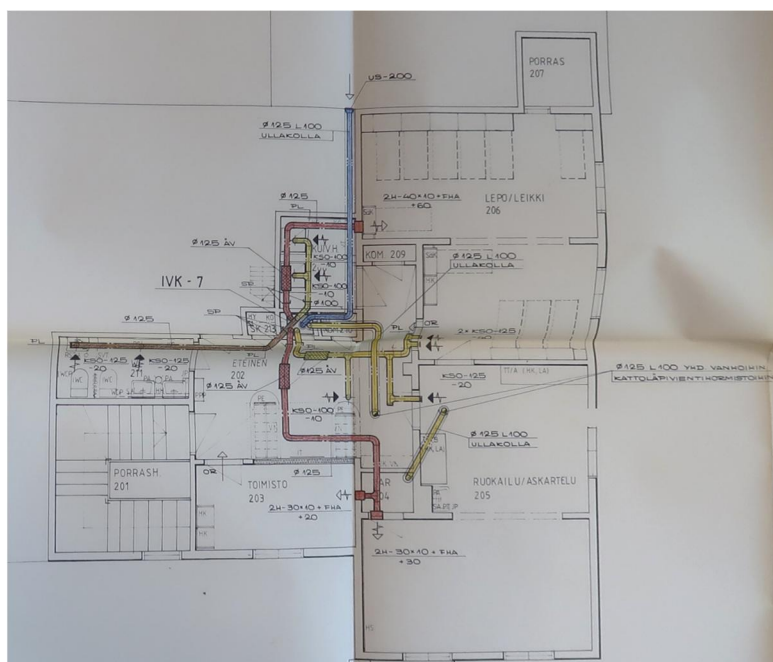
Huomionarvoista on, että 1957 suunnitelmissa kellariin sijoitettiin sauna ja pesutupa ja niitä varten rakennettiin vanhaan keittiötilaan ensimmäiseen kerrokseen suuri hormiryhmä, jossa oli niin savuhormoja kiukaalle kuin vesipadalle, mutta myös poistoilmahormit kellarin tiloja varten.

11.9.2020

Kuva 41. Vuoden 1957 korjaus- ja muutostöissä kellariin rakennettiin sauna ja pesutupa. Keskellä rakennusrunkoa olevaan hormiryhmään (kuvassa oranssilla) johdettiin niin saunan kuin pesutuvankin savuhormit ja kaikkien hormiryhmän ympärillä olevien tilojen poistohormit.

Vuoden 1990 korjaus- ja muutostöiden yhteydessä rakennukseen asennettiin koneellinen tulo-poistoilmanvaihto osaan tiloista. Piirustusten perusteella tämän lisäksi johdettiin tuloilmaa suoraan ulkoa muutamiin tiloihin.

Kuva 42. Valokuva 1990 korjauksen toisen kerroksen IV-suunnitelmasta, jossa keltaisella poistokanavat, punaisella tuloilma ja sinisellä suoraan ulkoa johdettu tuloilma. Piirustus Rakennusvalvonnan arkistosta.

11.9.2020

7.3.3 Vesi ja viemäri

Muutospiirustuksissa huvilasta lastenkodiksi vuonna 1926 on esitetty keittiöön kaksi hanaa ja keittiön viereen kylpyhuone. Aamulehden artikkelissa 10.4.1927 kerrotaan, että *"pihamaalle on rakennettu kaivo, josta vesi sähköpumpulla nostetaan rakennuksen torniin asennettuun vesisäiliöön"*. Joten Lepolaan rakennettiin vesihuolto jo 1920-luvulla.

Kunnalliskertomuksen mukaan vuonna 1928 Lepolan lastenkotiin rakennettiin jäteviemärijohto ja wc sekä saunaan vedettiin sähköjohto ja saatiin vesipumppu. Sauna on todennäköisesti tuolloin ollut piharakennuksessa.

Kunnallinen vesijohto ja osittain myös viemäri rakennettiin Härmälän esikaupunkiin vuosina 1930-31, joten saattaa olla, että näihin aikoihin myös Lepola liitettiin kunnalliseen vesihuoltoon. (s. 124 Juuti & Katko 1998) Vuoden 1957 muutospiirustuksissa on jo useita wc-tiloja sekä vesipisteitä, joten silloin rakennus on viimeistään tuolloin tullut kunnallisen vesihuollon piiriin.

Vuoden 1990 korjaustöissä uusittiin vesi- ja viemäriasennukset.

7.3.4 Sähkö

Valokuvien perusteella huvilassa oli tai sinne asennettiin sähköt vuonna 1926. Keittiössä näkyy pistorasioita ja johtajattaren huoneessa on sähkölamppu katossa sekä pistorasia seinällä.

Kuva 43. Johtajattaren huone 1920-30-lukujen vaihteessa. Ulkoseinällä näkyy valkoinen pistorasia pöydän takana ja katossa sähkölamppu. Kuva Tampereen Kaupungin-arkisto.

Sähköt on uusittu vuonna 1991 (Raksystems kuntotutkimusraportti 26.1.2017).

11.9.2020

7.3.5 Talotekniikka nyt

Nykyisin rakennus on kaukolämmössä, siellä on sähköt ja kunnallinen vesihuolto. Asennukset on tehty pääosin pinta-asennuksina, mutta koteloitu tai peitetty listoin. Paikoin on myös tehty alakattoja, joiden taakse on talotekniikka saatu "piilotettua". Asennuksia ei ole sovitettu rakennuksen luonteeseen, vaan ne on tehty kuin mihin tahansa rakennukseen.

Kuva 44. Vanhat lämpöpatterit ovat edelleen käytössä, mutta lämpöjohdot on nyt sijoitettu koteloon (punainen nuoli). Sähköt on asennettu seinäpintaan, mutta piilotettu muovilistojen taakse (sininen nuoli). Valaisimet ovat laatikkomaisia, katosta ripustettuja loisteputkia.

Kuva 45. Paikoin sähköjen pinta-asennuksia on peitetty suuremmilla peitelistoilla. Koneellisen ilmanvaihdon pääte-elimet on sijoitettu sattumanvaraisesti seinälle, tulo ja poisto rinnakkain.

11.9.2020

8 Ominaispiirteet ja säilyneisyys

8.1 Ominaispiirteet

Lepolan rakennuksen julkisivujen ominaispiirteisiin kuuluvat huvila-arkkitehtuurin tunnusmerkit kuten rakennuksen epäsymmetrinen ulkoasu ja terassit sekä torni. Torni on oikeastaan se elementti, joka saa rakennuksen näyttämään huvilalta. Julkisivuissa eri suuntaiset laudoituskentät ja niiden erottaminen listoilla sekä puhtaaksi muuratusta tiilestä tehty sokkeli antavat rakennukselle luonnetta. Koristelautojen uusimisessa ei ole käytetty höylättyä lautta, vaan karkeasti sahattua, mikä ei kuulu rakennuksen edustaman aikakauden rakennustapaan. Julkisivulaudoitus huviloissa on tehty höylätystä laudasta ja maalattu öljymaalilla.

Terassit ovat olennainen osa huvila-arkkitehtuuria. Kahden terassin erilaiset luonteet ovat sinänsä säilyneet, kun sisäänkäyntikuisti on avoin, eräänlainen läpikulkutila ja järven puoleinen on enemmän oleskelua varten, suljetumpi. Tosin järven puoleisen kuistin läpi johdettu varatie toisesta kerroksesta ulos on tehnyt alun perin keveästä ja ilmavasta kuistista raskaan ja pimeän.

Kuva 46. Sisäänkäyntikuisti on laaja läpikulkutila, josta on ollut kaksi ovea rakennukseen. Ovi suoraan ruokasaliin on laitettu kiinni, sen kautta ei enää ole käyntiä.

Erityinen piirre on kadun ja järven puoleisten pitkien julkisivujen panelointien ja listoitusten erilaisuus, jota korostavat ullakon järven puolella pyöreät ja kadun puolella suorakaiteen muotoiset ikkunat. Kadun puoleisessa julkisivussa on myös poikkipääty, jonka takana on vain ullakko. Joten kadun puoleinen julkisivu on tarkoitettu rakennuksen pääjulkisivuksi.

Rakennuksen ikkunat ovat pääosin hyvin siroja, alkuperäisiä kuusiruutuisia puuikkunoita. Muutamat 1926 lisätyt ikkunat jatkavat samaa ikkunamallia, mutta 1957 laajennuksen ikkunat edustavat nykyaikaista jaotonta, yksiruutuista ikkunatyyppeä. Ikkunoiden heloitus on osittain uusittu. Länsipäädyn kuuden ikkunan sisemmät puitteet on uusittu jossain vaiheessa, koska niiden puuosissa ei ole höylättyä koriste profiilia.

11.9.2020

Kuva 47. Katkelmat pitkistä julkisivuista. Kadun puoleinen on "rikkaampi" kuin järven puoleinen listoituksineen ja poikkipäätyineen. Mutta järven puolella on pyöreät ikkunat ullakolla.

Vuoden 1957 laajennusosa on mittasuhteiltaan ja detaljoinniltaan kömpelö verrattuna alkuperäiseen huvilaan. Sitä on yritetty sovittaa huvilan arkkitehtuuriin laudoituksen ja kuistin koristelun avulla, mutta muuten julkisivun ovisyvennykset ja ikkunoiden tyyppi ja pieni koko ovat vieraita huvila-arkkitehtuurille.

Kuva 48. Vuoden 1957 laajennus kuvan oikeassa reunassa on mittasuhteiltaan kömpelö ja sen pienet ikkunat ja ovisyvennykset ovat huvila-arkkitehtuurille vieraita.

11.9.2020

Sisätiloille ovat ominaisia rakennusaikakaudelle tyypilliseen tapaan selkeät, korkeat ja valoisat huoneet sekä ovien kautta avautuvat tilasarjat. Alkuperäinen tilajako pääkerroksessa on ollut hyvin selkeä hirsirakenteelle ominaiseen tapaan. Myös toisen kerroksen huonejako oli alun perin selkeä. Myöhemmissä muutoksissa tiloja on ”kopitettu” ja seiniä avattu tai poistettu, mikä on tehnyt rakennuksesta sokkeloisen vastoin alkuperäistä tila-ajatusta. Sisääntuloeteinen on huviloille tyypilliseen tapaan komea.

Kuva 49. Tilat ovat avaria valoisia ja niistä on mielenkiintoisia näkymiä toisiin tiloihin.

Alkuperäinen talotekniikka on ollut huomaamatonta. Painovoimainen ilmanvaihto on rakennuksen ominaisuus, josta juuri mitään ei ole ollut näkyvissä. Lämmitykseen käytetyt uunit ovat olleet osa interiöörejä. Jos rakennuksessa oli huvila-aikaan jo sähköt, niin johdot oli asennettu pintaan yksinkertaisesti kiinnikkeillä, ei piilotettu listojen taakse. Vesijohtoja ei alun perin ollut. Nykyään talotekniikan suunnittelemattomat asennukset ja sattumanvaraiset koteloinnit ovat heikentäneet tilojen eheyttä, niiden luonne on osittain hävinnyt talotekniikan taakse.

8.2 Säilyneisyys

Julkisivuissa huvila-arkkitehtuurille tyypilliset piirteet ovat säilyneet. Osa julkisivulaudoituksesta on uusittu, mutta uusiminen on pyritty tekemään vanhaa mallia noudattaen. Tosin koristeosien tekeminen sahalaudasta ei kuulu tämän aikakauden rakentamistapaan. Ikkunat ovat pääosin julkisivuissa alkuperäisiä, ja osassa ikkunoista ovat säilyneet jopa puhalletut lasit. Sisäänkäyntikuistilla on ikkunoiden ympärillä jäljellä luokkuja varten olevat tapit. Ikkunat todennäköisesti huvila-aikaan peitettiin luukuilla talveksi.

11.9.2020

Kuva 50. Vasemmalla maisema salin ovesta olevan, puhalletun lasin (ja terassin nykyaikaisen lasin) läpi katsottuna. Oikealla ikkunaluukkua varten oleva tappi terassin ikkunassa.

Sisäänkäyntiterassi samoin kuin järven puoleinen terassi ovat säilyneet. Järven puoleista kuistia on muutettu varapoistumistien rakentamisen yhteydessä 1957. Torni on säilynyt ulkoasultaan hyvin.

Varhaisimmassa, vuodelta 1927 olevassa kuvassa, joka oli mm. Lepolan lastenkodin vihkiäisuutisen kuvituksena Aamulehdessä 11.12.1927 rakennuksen väritys oli kontrastisempi kuin nykyisin. Etenkin ikkunoiden vuorilistat olivat hyvin paljon seinäpintoja tummemmat. Kuitenkin jo vuonna 1934, presidentti Svinhufvudin vieraillessa lastenkodissa rakennuksen väritys oli hyvin tasaisen vaalea. Listoja tai ikkunoita ei ollut korostettu juurikaan. Nykyisin listat ovat vaaleanvihreät seinän ollessa kermanvaalea. Ikkunat on maalattu valkoisiksi. Vanhat valokuvat ovat mustavalkoisia, mutta näistä havainnoista voidaan olettaa, että huvila-aikaan rakennuksen julkisivut olivat kontrastisemmat kuin nykyisin. Väritutkimuksella voisi olla mahdollista selvittää rakennuksen värihistoriaa vielä tarkemmin.

11.9.2020

Kuva 51. Rakennuksen julkisivuväritys vuonna 1927 ja nykyisin mustavalkokuvissa, joista voidaan verrata julkisivun värien valööriä eli tummuutta. Erityisesti ikkunoiden vuorilaudat olivat 1920-luvulla tummemmat kuin nykyisin. Kuva vuodelta 1927 Vapriikin kuva-arkisto.

Kellarissa on kolme alkuperäistä tilaa tiiliholveineen jäljellä, kahteen muuhun alkuperäiseen kellariin on tehty uudet betonivälipohjat ja yksi vanha kellarihuone on jaettu kolmeen pienempään tilaan. Lämmönjakohuone ja portaat kellarista ensimmäiseen kerrokseen ovat osa muutosta lastenkodiksi.

Ensimmäisessä kerroksessa tilajako on säilynyt eteiseen liittyvissä tiloissa aivan kaakoisnurkkaa lukuun ottamatta sekä alkuperäisessä keittiössä lounaisnurkassa. Muualla tilajakoa on muutettu kohtuullisen paljon. Eteinen toiseen kerrokseen johtavine portainneen on tilana säilynyt hyvin.

11.9.2020

Kuva 52. Eteinen vuonna 1927 ja nykyisin. Portaikon kaiteen väritys on muuttunut ja ovea entiseen ruokahuoneeseen on siirretty hieman kauemmas nurkasta vuoden 1957 korjaus- ja muutostöiden yhteydessä, jotta on saatu tilaa kaapeille eteiseen. Kuva 1927 Tampereen Kaupunginarkisto.

Toisen kerroksen tilajako on lähes täysin muuttunut 1926 tehdyissä muutoksissa. Toisen kerroksen kaiteen huoneeseen johtavien ovien päällä on saattanut olla ikkunat kohdassa, jossa nyt on kehys. Ikkunoiden kautta olisi aulaan saatu luonnonvaloa.

Kuva 53. Toisen kerroksen huoneiden ovien yllä on ehkä ollut ikkunat tai jokin kuva-aihe, mutta nyt aulassa oven toisella puolella on alaslaskettu katto. Aulan komerot ovineen ovat vuoden 1926 muutoksista.

Ovia on jäljellä eri korjaus- ja muutosvaiheista. Osa huvilan alkuperäisistä ovista saat-
taa olla jo huvilaan tullessaan ollut kierrätettyjä. Myös ovien painikkeissa on paljon vaihtelua.

11.9.2020

Kuva 54. Ensimmäinen ovi on huvilan alkuperäinen pariovi, joka voi olla kierrätetty. Toinen on vuoden 1926 korjauksessa todennäköisesti jostain puretusta väliseinästä johtajattaren huoneen oveksi kierrätetty ovi (tyyliltään 1800-luvun alkua, joten todennäköisesti ollut vanha jo huvilaan asennettaessa) ja viimeinen on todennäköisesti 1926 tehty peiliovi.

Kuva 55. Ovien painikkeita, vasemmanpuoleisin on tyypillinen 1800-luvun painike, keskimäinen on Kansallisteatterissa vuonna 1902 käytetty tyyppi ja oikeanpuoleisin on noin 1930-luvulla käytössä ollut malli.

Sisäpinnat on uusittu kaikissa tiloissa, mutta näkyvien pintojen alla saattaa olla vanhoja pintakäsittelyitä tai tapettifragmentteja jäljellä. Komerointia on säilynyt ainakin vuodelta 1926 toisen kerroksen aulassa ja vuoden 1957 muutostöistä wc-tilojen aulassa.

9 Yhteenveto

Lepolan huvila on olemassaolonsa aikana toiminut vuodesta 1927 kaupungin omistamana lastenkotina ja -seimenä, sittemmin päiväkotina ja vuodesta 2017 se on ollut tyhjiään. Huvilakäytössä rakennus ehti olla vain muutamia kymmeniä vuosia, jos se rakennettiin vuonna 1901, kuten todennäköisimmältä vaikuttaa.

Huvilan rakennutti senaattori Ossian Bergbom (vuodesta 1903 Wuoreneimo). Se oli Pyhäjärven rannalle, Hatanpään kartanon maille, kohonneen "huvilarannikon" komein huvila.

11.9.2020

Kaupungille rakennus hankittiin rakennuttajan ja hänen vaimonsa kuoleman jälkeen, vuonna 1926. Huvilassa tehtiin tuolloin perusteellinen korjaus, koska rakennus oli huomattavasti kunnossa kuin ostohetkellä oli tiedossa. Rakennukseen tehtiin mm. keskuslämmitys, minkä vuoksi kaikki sen 12 uunia purettiin. Lisäksi rakennukseen järjestettiin vesihuolto rakentamalla huvilan torniin vesisäiliö, johon vesi sähköpumpulla nostettiin. Kaupunki sijoitti rakennukseen lastenkodin vuonna 1927.

Sodan aikana 1940-44 rakennus oli puolustusvoimain majoituskäytössä. Tuona aikana sen sisäpinnat menivät hyvin huonoon kuntoon ja niitä korjattiin ja uusittiin sodan jälkeen.

Vuonna 1957 rakennuksessa tehtiin iso peruskorjaus ja sitä laajennettiin länteen päin. Rakennus toimi tuolloin seimenä ja lastentarhana, jollaiseksi se oli muutettu sodan jälkeen.

Viimeisin perusteellisempi korjaus on tehty 1990-91, jolloin rakennuksen talotekniikka uusittiin ja sinne asennettiin osittain koneellinen tulo-poistoilmanvaihto. Pintoja maalattiin ja pieniä tilamuutoksia tehtiin myös.

Ulkoasultaan rakennus on säilynyt hyvin huvila-aikaisessa asussaan. Merkittävimpiä muutoksia ovat olleet länsipäädyn alkuperäisen kuistin korvaaminen laajennuksella ja järven puoleisen kuistin kohdalle tehty varapoistumistie 1957 sekä portaat samalle kuistille. Itäpäätyyn on tehty kaksi uutta ikkunaa vuonna 1926.

Sisätiloissa tilajako on pääkerroksessa eli ensimmäisessä kerroksessa kohtuullisen hyvin säilynyt, vaikka paikoin huoneita on jaettu väliseinien pienemmiksi. Kellariin on rakennettu lisää tilaa 1926 ja toinen kerros on käytännössä kokonaan uudistettu samaan aikaan.

Rakennus on Pyhäjärven "huvilarannikon" kahdestatoista huvilasta ainoa, joka on jäljellä, mikä jo tekee siitä kulttuurihistoriallisesti arvokkaan. Rakennuksena se edustaa tyypillistä vuosisadan vaihteen huvilaa, jota on korjattu ja muutettu kunkin rakennusajan tarpeisiin ja käyttäen kullekin ajalle tyypillisiä materiaaleja ja rakennusratkaisuja. Ikkunat ovat alkuperäiset, samoin kuin ulko- ja väliovet, joita on jäljellä eri aikakausilta.

Rakennuksessa on jäljellä muistumia niin huvila-ajasta kuin myös vuosien 1926 ja 1957 muutoksista. Rakennuksen lastenkotiaika on merkittävä sen historiassa, siksi myös sen ajan piirteet ja rakenteet ovat tärkeitä. Tulevaisuudessa olisi suositeltavaa selkeyttää rakennuksen tilajakoa lähemmäs alkuperäistä huvila-aikaa tai lastenkodin alkuaikaa niiltä osin kuin tiloja on jaettu pienemmiksi.

Vahanen Rakennusfysiikka Oy

Tampere, 11.9.2020

Anu Laurila, arkkitehti
Erikoisasiantuntija

Aapeli Räihä, DI
Tiimipäällikkö

Liitteet

1. Säilyneisyyspohjapiirrokset
2. Lyhyt aikajana
3. Huvilan pohjapiirros, mittaus 1926
4. Pohjapiirros, muutos lastenkodiksi 1926
5. Pohjapiirros, muutokset 1957

11.9.2020

Käytetyt lähteet:

Kirjat

- Soiri-Snellman Helena, Ruissalon huvilat, 2.p 1995, Turun maakuntamuseo
Hildén Juhani, Huvilarannikko, Härmälä-seura 1993
Lehtoväre Jari, Tampere varuskuntakaupunkina 1914-2014, Tampere-seura 2019
Juuti Petri, Katko Tapio, Ernomane vesitehras, Tampereen kaupungin vesilaitos 1998

Lehdet, artikkelit ja opinnäytetyöt

- Kivi Mirja, F. L. Calenius, Tampereen kaupunginarkkitehti; Pro gradu -tutkielma Jyväskylän yliopisto, Taidehistorian laitos 1987
Maisemasuunnittelu Hemgård, Hatanpään kartanon käyttö- ja hoitosuunnitelma 2010 (https://www.tampere.fi/ytoteto/aka/nahtavillaolevat/8578/selvitykset/8578_kartanopuiston_kayttojahoitosuunnitelma.pdf; viitattu 27.7.2020)
Esite "Härmälän huvilarannikko -raitti" (Tampereen kaupungin kulttuuripalvelut)
Sisäilma- ja kosteustekninen kuntotutkimus 31.8.2020 ja Täydentävä haitta-ainetutkimus 26.8.2020 (Vahanen Rakennusfysiikka Oy)

Sivustot

- Kansalliskirjaston digitaaliarkiston vanhat sanomalehdet ja pienpainatteet
<https://www.harmala-seura.net/artikkelit/lepola-harmalan-vanhin-rakennus/> (viitattu 27.7.2020)
<https://www15.uta.fi/koskivoimaa/liikkuminen/1918-40/radio.html> Keskinen, Jouni, Tampere radiotoiminnan uranuurtajana viitattu 28.7.2020
<https://kartat.tampere.fi/oskari/> (Tampereen kaupungin karttapalvelu)
<https://kansallisbiografia.fi/> (Ossian Wuorenheimo, ent. Bergbom)
<http://siiri.tampere.fi/displayObject.do?uri=http://www.profium.com/archive/ArchivedObject-2FCF3E67-90C2-0100-467F-9166FDDD8ED5>
www.rky.fi

Arkistot

Tampereen Tilapalveluiden arkisto

- *huvilan mittauspiirustus 1926 ja muutospäivitykset siitä lähtien*
- *tilaajan toimittamia tutkimusraportteja*

Tampereen kaupungin arkisto

- *karttoja, puolustusvoimain käytön jälkeisiä palautuspöytäkirjoja, lainhuudatusasiakirjoja ja vuokrasopimus, valokuvia lastenkodin alkuajoilta*

Vapriikin kuva-arkisto ja Siiri tietopalvelu

- *valokuvia sodan ajalta, lastenkodin kansista 1950-luvulta sekä muita kuvia*

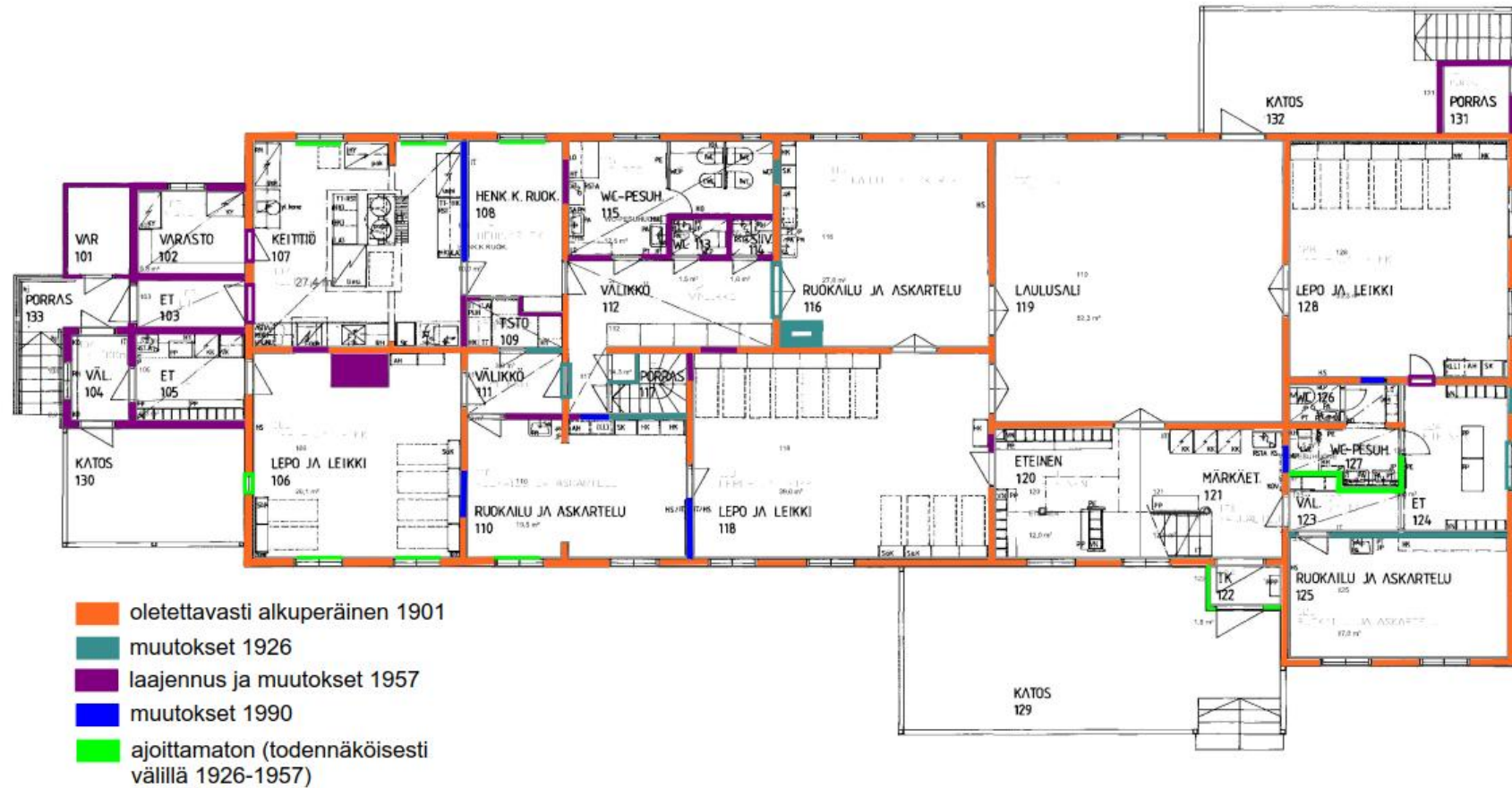
Tampereen rakennusvalvonnan arkisto

- *rakennusluvat ja lupakuvia vuoden 1957 laajennuksesta lähtien*

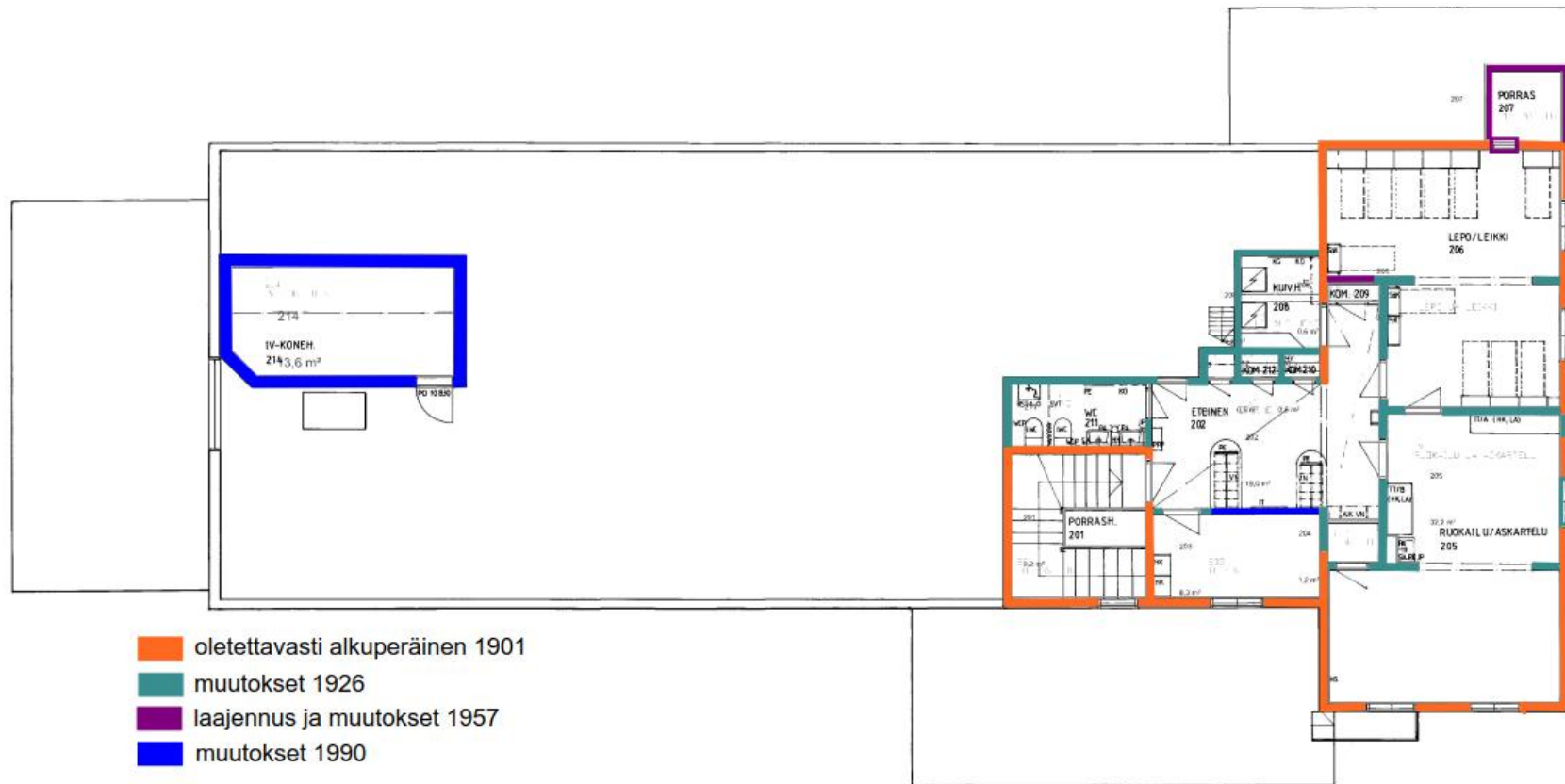
Tämän dokumentin saa kopioida vain kokonaan, ellei yritys ole antanut kirjallista lupaa osittaiseen kopiointiin.

KELLARI

ENSIMMÄINEN KERROS

Lyhyt aikajana Lepolan huvilasta

(lihavoituina rakennuksen rakentamiseen tai muutoksiin liittyvät asiat)

1884	Agnes Idman ja Ossian Bergbom naimisiin
1898	Idmanin huvila Hatanpäällä valmistuu
1901	Bergbom vuokraa Lepolan palstatilan Hatanpään omistajalta Idmanilta (ja rakennuttaa huvilan?)
1901	Bergbom palkkaa autonkuljettajan Lepolaan
1902	Lasku peltikaton teosta huvilaan
1903	Bergbom aateloidaan, uusi nimi Wuorenheimo
1904	Wuorenheimo (ent. Bergbom) ostaa Lepolan lohkotilan
1911 & -13	Viereiset palstatilat liitetään Lepolaan
1913	Hatanpään maat kaupungille, ei Lepolaa
1917	Ossian Wuorenheimo (ent Bergbom) kuolee
1921	Agnes Wuorenheimo kuolee
1924	Arvi Hauvosen kokeelliset radiolähetykset huvilan tornista
1926	Lepola kaupungille, Wuorenheimon poika myy
1927	Lepolasta lastenkoti, ensimmäinen perusteellinen korjaus
1940-44	Lepola puolustusvoimain majoitustilana
1945	Perusteellinen korjaus ja muutos lasten seimeksi
1957	Peruskorjaus ja pieni laajennus
1990-l	Peruskorjaus ja talotekniikan uusiminen
2017	Päiväkotitoiminta päättyy, rakennus tyhjilleen

„LEPOLA“
PÄÄRAKENNUS.

ULLAKKOKERROS

1. KERROS

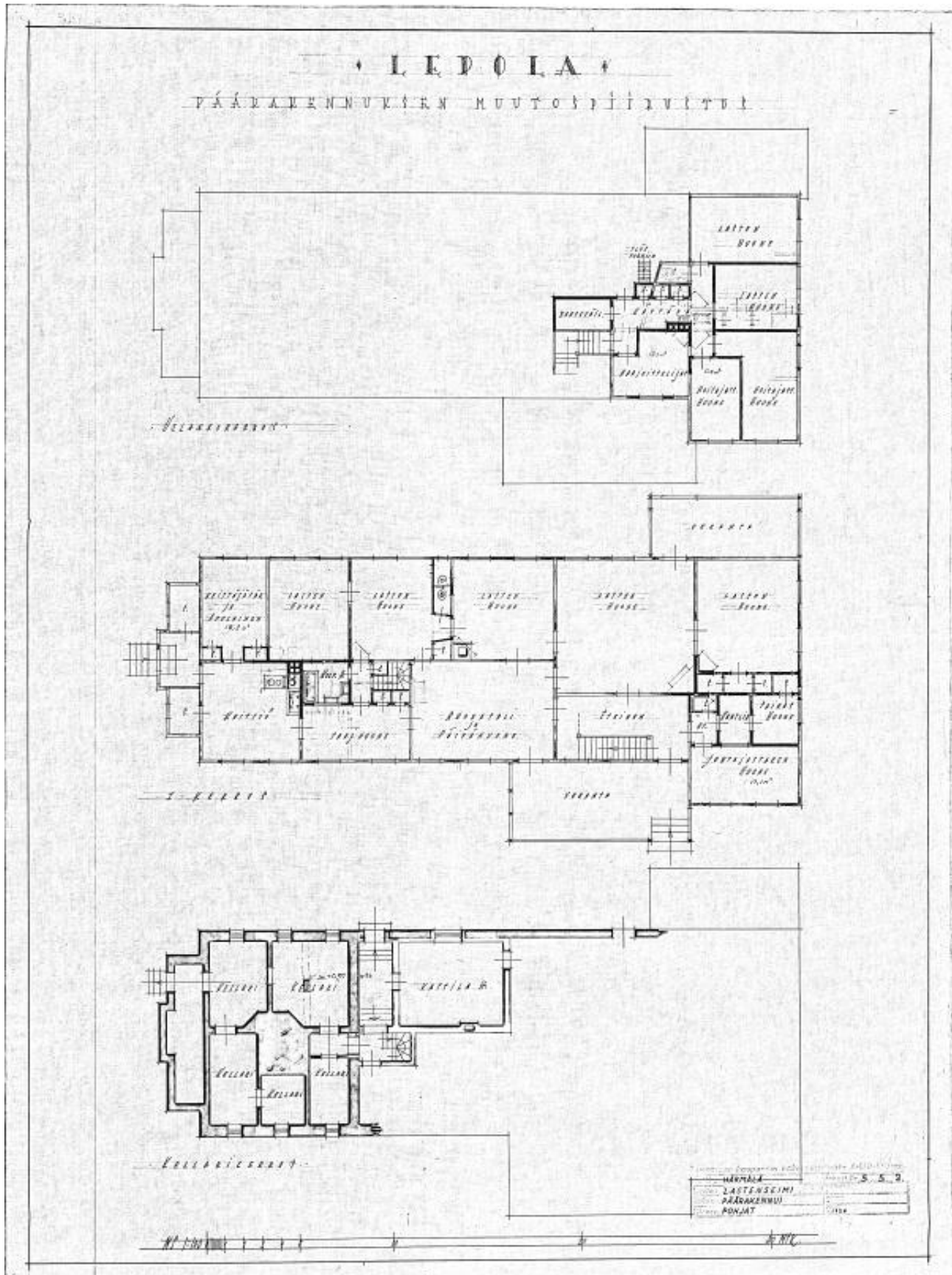
KELLARIKERROS

1:100

0 5 10 20 M.

Temperen kaupungin rakennustechninen Arkkitehtitoimisto	
Paikka: HÄRMÄLÄ	Piirust. N:o 5776/50/1/1
Laitos: LEPOLAN LAITENKOTI	Arkkitehti
Rakennus: PÄÄRAKENNUS	Maalari
Piirust.: POHJAT	Siivoksi

Liite 4: Pohjapiirustus, muutos lastenkodiksi 1926

Liite 5: Pohjapiirros muutokset 1957

